

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Journal of Sakarya University Faculty of Theology

ISSN: 2146-9806 | e-ISSN: 1304-6535

Cilt/Volume: 26, Sayı/Issue: 49, Yıl/Year: 2024 (Haziran/June)

**Katılım Bankacılığında Sorunlu Krediler, Varlık Yönetim
Şirketleri ile İlişkileri ve Seçilmiş Ülke Örnekleri**

*Non-Performing Loans in Participation Banking, Relations
with Asset Management Companies and Selected Country
Examples*

Cemil Balkanlı

Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam
Ekonomisi ve Finansı Ana Bilim Dalı – PhD Candidate, Sakarya University,
Institute of Social Sciences, Department of Islamic Economics and Finance

cemil.balkanli1@ogr.sakarya.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-9034-6894>

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi/Date Received: 02/02/2024

Kabul Tarihi/Date Accepted: 23/05/2024

Yayın Tarihi/Date Published: 15/06/2024

Atıf/Citation: Balkanlı, Cemil. "Katılım Bankacılığında Sorunlu Krediler, Varlık Yönetim Şirketleri ile İlişkileri ve Seçilmiş Ülke Örnekleri". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26/49 (2024), 213-244. <https://doi.org/10.17335/sakaifd.1430413>.

İntihal: Bu makale, *iThenticate* yazılımı ile taranmış ve intihal tespit edilmemiştir.
Plagiarism: This article has been scanned by *iThenticate* and no plagiarism detected.

Öz

İslami finans, klasik iktisadi düzenin temel taşı sayılabilecek faizi finansal sistemin dışında bırakarak adil, kapsayıcı ve sömürüden uzak alternatif bir finansal sistem olarak ortaya çıkmıştır. Sistemin temelinde faizsizlik ve işlemlerin İslam hukukuna uygun şekilde gerçekleştirilmesi yatmaktadır. İslami finans bugün dünya çapında bir finansal büyüklüğe ulaşmış olup bu finansal yapının en büyük birimini de katılım bankaları oluşturmaktadır. Ancak tüm ayrışma çabalarına rağmen katılım bankaları, hem konvansiyonel bankalarla aynı hukuki çerçevede hareket etme zorunluluğu hem de aynı piyasada rekabet etme durumu nedeniyle zaman zaman benzeşmeye çokça yaklaşmaktadır. Bu benzeşme noktalarından biri de katılım bankalarının kullandıkları kredilerin geri ödeme sorunları ile karşılaştığı alanlarda gerçekleşmektedir. Bugün katılım bankaları sorunlu kredilerinin çözümü noktasında konvansiyonel bankalara çok benzeyen aksiyonlar almaktadır ki bunlardan biri de sorunlu kredi dosyalarının varlık yönetim şirketlerine satılmasıdır. Bu durum sistemin "İslami" oluşunu tehdit etmektedir. Bu çalışmada ülkemizdeki katılım bankalarında sorunlu krediler ve katılım bankalarının varlık yönetim şirketleri ile ilişkileri incelenmiş olup İslami finansın ana akım finansal sistem olarak kullanıldığı bazı ülkeler ile çeşitli sosyoekonomik kıstaslar açısından ülkemizle benzeşen bazı ülkelerde sorunlu kredilerin nasıl çözümlendiği incelenerek ülkemizdeki uygulamalara yönelik öneriler sunmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslami Finans, Borç Satışı, Katılım Bankacılığı, Sorunlu Krediler, Varlık Yönetim Şirketleri.

Abstract

The Islamic finance movement, which became common since the 1940s, has found application areas in Malaysia, Pakistan, India and Egypt as a result of the search for an alternative to the classical financial order. This system, known worldwide as Islamic banking, is called participation banking in our country and the private sector or the state has taken various initiatives to operate on an interest-free basis. One of the most important problems of the institutions, which were revived as Special Finance Institutions in the 1980s and officially declared as Participation Banks in 2005, is the delays in the repayment of the financing provided, just like conventional banks. Since they are subject to the same law, the solutions that participation banks can produce for problematic loans cannot be different from those of conventional banks. This point challenges participation banks, which claim to be interest-free, but their paths intersect with Asset Management Companies, which are conventional financial institutions within the framework of their activities. According to the Banking Law No. 5411 and the regulations issued by the Banking Regulation and Supervision Agency, banks are required to determine specialized teams and special approaches for non-performing loans and, despite all efforts, loans that fall into non-performing loans must be removed from the financial records of the bank at the end of 3 years. Asset management companies, which came into play at this point and found an application area in our country with the regulations in 2002, have some privileges in terms of tax and financial records in order to fulfill the task assigned to them properly, and they can securitize the non-performing loans they take over and manage the collaterals attached to the loan as required. Similar problems of delayed repayment or non-payment of loans are also seen in financial institutions around the world. In the case of Iran, where the banking system in the country is entirely composed of Islamic banks and the system is managed by the Central Bank of Iran from a single source, the first measure for non-performing loans is the application of a profit share ceiling. Although there is an upper limit on the profit share that banks can give to their customers, despite all measures, loan delays reach significant levels due to the dual financial system in the country, one side of which is composed of semi-official institutions. In the Iranian banking system, loans must be delayed two to six months in order to be considered non-performing loans. Non-performing loans are monitored for up to eighteen months, and the loan debt may be written off if all legal remedies for the collection of the arrears are exhausted. In Pakistan, where the share of Islamic banking in the total banking sector is 20%, the Central Bank of Pakistan is at the center of the financial system. In the Pakistani banking sector, the classification of overdue loans and the provision ratios to be set aside for loans differs according to criteria such as the size of the company to which the financing is extended, the sector and the period of delay. Islamic banks use various contracts to restructure non-performing loans, and in the event of failure to collect as a result of

these transactions, the debt is irrevocably sold to restructuring companies. The situation is similar in Egypt, where the country's banking system is largely composed of conventional banks, with Islamic banking at 4.5%. In the financial system coordinated by the Central Bank of Egypt, which is at the center of the system, a serious examination is carried out prior to the allocation process to ensure that loans do not fall into arrears. Despite all measures, loans that are overdue for more than ninety days are classified as non-performing loans and legal proceedings are initiated. An important point that distinguishes the Egyptian practice from others is that there is no surplus accrual for overdue loans. For loans classified as overdue, surplus accrual is stopped and this is noted in the financial records of the relevant bank. If, despite all attempts, the delinquency remains uncollected at the end of the 3-year period, the debt is written off. In Indonesia, where the banking system is classified both in terms of its authority to access the country's general payment systems and in terms of its operational competencies, and where conventional banks are predominant and the share of Islamic banks is 7%, the Bank of Indonesia is at the center of the system. In the country where overdue loans are classified under five headings, there is a specially authorized institution for the restructuring of non-performing loans. These institutions provide capital inflows by securitizing the non-performing loans they take over with a practice similar to asset management companies in Türkiye. In Malaysia, where Islamic banks constitute 30% of the banking system, there are various regulatory and supervisory institutions as well as central banks in the financial system. Thanks to the institution established by the state in 1998 to manage non-performing loans, Malaysia was able to quickly repair the damage it suffered from the Asian Financial Crisis. In Malaysia, which today manages the process with different institutions with expertise for retail and corporate customers, the most important rule for sales to asset management companies is that the company to which the debts will be transferred must have at least 51% local ownership. Globally, the share of non-performing loans in total loans in Islamic banking is around 2.5%, and the countries analyzed are close to this level, with the exception of Iran. On the other hand, considering the practices in the countries examined, it is obvious that in addition to the laws and regulations in force in our country regarding the restructuring or disposal of the non-performing loans of participation banks, there is a need for some practices in accordance with Islamic finance.

Keywords: Islamic Finance, Debt Sale, Participation Banking, Non-Performing Loans, Asset Management Companies

Giriş

Finansal sistemlerin ortaya çıkış sebebi, fonların fazla olduğu yerden ihtiyaç duyulduğu yerlere akışkanlığını sağlamaktır. Bu hareketliliğin temel amacı ise fon fazlası olan kişilerin gelir elde etme beklentisidir. Dolayısıyla piyasalardaki fonların akış döngüsü, arz edenin kâr beklentisi ile talep edenin ödemeye razı olduğu fazlalık miktarı bir noktada buluştuğu sürece devam eder. Diğer yandan fonların, fon fazlası olan yerden fon ihtiyacı olan yere akışını koordine eden sistemin sürdürülebilir olması açısından fonların kaynağına dönmesi esastır. Ancak bazı durumlarda borç alanların bu borcu geri ödeme konusunda sıkıntı yaşadıkları görülür ki bu durumda da başlangıçta üzerinde uzlaşılan fon maliyetine ek olarak, ortaya çıkan gecikme için de ayrıca bir fazlalık talebi ve fiyatlaması söz konusu olmaktadır.

Genellikle sorunsuz ya da kısmen gecikmeli olarak kaynağına dönen fonlar bazen hiçbir şekilde kaynağına geri dönemeyebilir. Fonların kaynağına geri dönmemesi mikro anlamda fon arz edenin sermayesini azaltıp gelirini yok etmekle birlikte makro anlamda finansal sistemin sürdürülebilirliğini tehdit

etmektedir. Dolayısıyla kişiler, kurumlar ve devletler, finansal sistemin işleyişini tehdit eden bu sorunlu durumlarla ilgili olarak çeşitli önlemler almaktadır.

Ülkemizde yaşanan benzer durumlar için de finansal otoriteler çeşitli önlemler almaktadır ki bunlardan biri de finansal kuruluşların sorunlu kredilerini varlık yönetim şirketi olarak isimlendirilmiş, özellikli işlemler yapabilen ve bazı konularda istisnai haklara sahip olan finansal kurumlara belirli bir bedel karşılığında satmasıdır. Bu satış neticesinde, sorunlu krediler nedeniyle bankalar ve diğer finansal kuruluşların mali tablolarında meydana gelen bozulmalar giderilebilmektedir. Diğer yandan bu satış işlemi, sorunlu kredi dosyasının nominal değerinin oldukça altında bir bedel ile gerçekleştiğinden, dosyayı satın alarak tahsilat yollarını arayan varlık yönetim şirketlerine de bu işten kâr etme fırsatı sunulmaktadır. Meselenin asıl muhatabı olan borcunu ödeyememiş kişiler/şirketler için de daha düşük bir tutarla hatta çoğu zaman yapılandırılmış olarak borcunu ödemek ve hakkındaki olumsuz finansal izlenimi ortadan kaldırma ve yenilen kredilendirilebilir hale gelme imkânı sağlanmaktadır.

Tüm bu işleyiş klasik iktisadi sistem açısından herhangi bir sorun oluşturmamakla birlikte temelde faizsizlik, geniş anlamda adalet ve sosyal refahın tesisi iddiasıyla ortaya çıkmış olan İslami finansal sistem açısından sorun teşkil etmektedir. Zira sistemin üzerine inşa edildiği İslam dini, borcunu ödeyemeyen kişiye kolaylıklar sunmayı ve hatta gerekirse alacaktan feragat etmeyi öğütlemektedir. Kişiler açısından alacaktan feragat edilmesi ilk bakışta çok büyük bir sorun teşkil etmeyecek olsa bile kötü niyetli kasti hareketler ya da geniş kitleleri etkileyen harici sebepler dolayısıyla geri ödenmeyen borç tutarlarının büyük hacimlere ulaşması neticesinde makro boyutta bir finansal sorununa dönüşerek sistemin sürdürülebilirliği tehlikeye girecektir.

Bu çalışmanın amacı, temelde İslami finansı ana akım olarak kullanan ya da sosyolojik ya da ekonomik olarak ülkemizle benzeşen ülkelerden Malezya, Endonezya, Mısır, Pakistan ve İran'daki finansal kurumların sorunlu kredilerinin nasıl yönetildiğini ortaya koymak ve ülkemizdeki uygulamalarla karşılaştırarak alternatif önerileri sunmaktır.

Konu ile ilgili olarak Birgül Şakar, Güney Kore, Meksika, ABD ve Brezilya'daki varlık yönetim şirketi uygulamalarını incelemiş ve ilgili ülkelerdeki örneklerin başarı ve başarısızlık nedenlerini ortaya koyarak varlık yönetim şirketinin sahip olması gereken etkin özellikleri sıralamıştır.¹ Hüseyin Selimler, Malezya, Güney Kore, Tayland ve Endonezya'daki varlık yönetim şirketi örneklerini incelemiş ve merkezi ve merkezi olmayan varlık yönetim şirketi

1 Birgül Şakar, *Banka Yapılandırma Sürecinde Varlık Yönetim Şirketleri Seçilmiş Ülkeler ve Türkiye Uygulaması* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004).

uygulamalarının ülkemizde de uygulanabilirliği hakkında öneriler sunmuştur.² Mustafa Tevfik Kartal ve Cüneyt Hakan Demir, ülkemizdeki katılım bankalarının sorunlu kredi dosyalarını varlık yönetim şirketlerine satışı uygulaması için bir mal veya menfaat satışı şeklinde yapılmasına yönelik bir öneri ortaya koymuşlardır.³ Emine Merve Azdiken, ABD, Meksika, Güney Kore ve İsveç'teki varlık yönetim şirketlerini incelediği çalışmasında etkinlik ve verimlilik bakımından tek bir yöntemin bulunmadığını belirtmiş ve ülkemizdeki uygulamalar için de vergi ve diğer alanlarda bazı istisnalar getirilmesi gerektiğini savunmuştur.⁴ Çınar Kaya, ABD, Malezya, Tayland, Güney Kore ve Çin'deki varlık yönetim şirketi örneklerini incelemiş ve varlık yönetim şirketlerinin müşteri ilişkileri ile etkinliğinin artırılabilirliğini ve vergi benzeri istisnalar ile desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁵ Mert Yeşin, ABD, Güney Kore, Tayland, Malezya ve Endonezya'daki varlık yönetim şirketi uygulamalarını incelediği çalışmasında varlık yönetim şirketlerinin daha etkin ve verimli çalışabilmesi adına bazı kanunlarda değişiklikler yapılması gerektiği önerisini getirmiştir.⁶ Ferdi Demir, ABD, Güney Kore, Meksika ve İsveç'teki varlık yönetim şirketi uygulamalarını incelemiş ve ülkemizdeki varlık yönetim şirketlerinin kârlılık ile ilgili olarak karşılık yönetimin daha etkin şekilde kullanılmasının önemli olduğunu ortaya koymuştur.⁷ Ümit Dağlı, Tayland, Güney Kore, Malezya, Endonezya, ABD ve İsveç'teki varlık yönetim şirketi uygulamalarını incelemiş ve ülkemizdeki varlık yönetim şirketleri ile bankaların bilgi paylaşımının yeterli seviyede olmadığı tespitinde bulunmuştur.⁸

Alternatif Bir Sistem Olarak İslami Finans ve Katılım Bankacılığı

İslami finans kavramı, yerli ve yabancı birçok kaynakta İslami bankacılık, katılım bankacılığı ve faizsiz bankacılık kavramları ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.

- 2 Hüseyin Selimler, *Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerince Tasfiyesi, Seçilmiş Ülkeler ve Türkiye Uygulaması* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006).
- 3 Mustafa Tevfik Kartal - Cüneyt Hakan Demir, "Türkiye'de Katılım Bankacılığında Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerine Satışı Üzerine Bir İnceleme ve Yöntem Önerileri", *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi* 3/1 (Temmuz 2017), 89-115.
- 4 Emine Merve Azdiken, *Varlık Yönetim Şirketlerinin Dünya Ülkelerindeki Uygulamalarından Örnekler ve Türkiye'deki Varlık Yönetim Şirketlerinin Gelişimine Yönelik Politika Önerileri* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).
- 5 Çınar Kaya, *Bankacılık Sektöründe Varlık Yönetim Şirketleri* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020).
- 6 Mert Yeşin, *Dünyada ve Türkiye'de Varlık Yönetim Şirketleri* (İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Finans Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020).
- 7 Ferdi Demir, *Varlık Yönetim Şirketlerinin Kâr Yönetimi Uygulamalarına İlişkin Bir Analiz* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021).
- 8 Ümit Dağlı, *Türkiye'deki Varlık Yönetim Şirketlerinin İşleyişi ve Dünyadaki Örnekleri ile Karşılaştırılması* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022).

Temel olarak İslami finans, bütün finansal faaliyetlerin İslam dininin emir ve yasaklarına uygun ve faizden kaçınan bir anlayış ile gerçekleştirildiği sistemdir. Klasik finansal anlayışa alternatif arayışında olan muhafazakâr tasarruf sahibi kişiler tarafından sıklıkla kullanılan bu sistemin gelişimi için 1950’li yıllardan itibaren yoğun çalışmalar yapılmaktadır.⁹ Fon fazlası olanlardan İslam hukukunun kurallarına uygun şekilde toplanan fonların yine İslam hukukunun kurallarına uygun olarak fon talep eden kişilere aktarıldığı bu sistemin¹⁰ odak noktası, fon akış süreçlerinde kullanılan sözleşmelerin İslam hukukuna uygunluğudur.¹¹ Dışarıdan bakıldığında pek çok açıdan geleneksel finansal sisteme benzetilebilecek olmasının aksine İslami finansal sistemin ana unsuru olan faiz yasağı tek başına bu sistemi klasik iktisadi sistemden ayırmaktadır.¹²

Dünya üzerindeki tüm sistemler gibi İslami finansal sistemlerin de denetimine ve gözetimine tabi olduğu ulusal ya da uluslararası kuruluşlar mevcuttur. Bu kuruluşlar, sistemin daha etkin ve şeffaf bir şekilde sürdürülebilmesinin yanı sıra bölgesel ve küresel anlamda bir eşgüdüm sağlayarak İslami finansın gelişimi ve yayılımı için çalışmalar yapmaktadır. Bunlardan biri olan İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB) tarafından yayınlanmış olan hizmet standartlarına ait ilkeler de İslami finansın sadece bir finansal işleyişi hedeflemediğini ortaya koymaktadır. Dünya üzerinde faaliyet gösteren tüm İslami finansal kurumlar tarafından uyulması ve uygulanması beklenen bu ilkeler; doğruluk, dürüstlük ve adalet, gerekli itina ve gayreti gösterme, çalışanların gerekli yetkinliğe sahip olmaları, müşteriler hakkında yeterli bilgi edinme, müşterilere bilgi verme, çıkar ve görev çatışmalarını engelleme, İslam dininin kurallarına uygunluk olarak belirtilmiştir.¹³

Katılım bankası terimi Türk bankacılık sisteminde kullanılıyor olmakla birlikte dünya üzerinde benzer şekilde faaliyet gösteren bankalar genellikle “İslami banka” olarak adlandırılmakta olup katılım bankacılığı da “İslami bankacılık” olarak isimlendirilmektedir.¹⁴ Uygulama olarak katılım bankacılığı, faizsizlik temelinde hareket eden, bu temel prensibe aykırı olmayan tüm bankacılık işlemlerini yapan, fonları kâr ve zarara katılım esasına göre toplayıp ortaklık, ticaret, finansal kiralama gibi uygulamalar ile kullandıran

9 Eren Sümer, “Sukukun Aslına Uygun Gelişimi ve Proje Finansmanında Kullanılması için Öneriler”, *Katılım Bankacılığında Yeni Yaklaşımlar* (İstanbul: TKBB Yayınları, 2018), 71.

10 Atilla Yanpar, *İslami Finans, İlkeler, Araçlar ve Kurumlar* (İstanbul: Scala Yayıncılık, 2015), 104.

11 Mahmoud A. El-Gamal, *Islamic Finance, Law, Economics and Practice* (New York: Cambridge University Press, 2010), 7.

12 Tariq Alrifai, *İslami Finans ve Yeni Finansal Sistem* (İstanbul: Buzdağı Yayınevi, 2017), 175.

13 Islamic Financial Services Board (IFSB), *Guiding Principles on Conduct of Business for Institutions Offering Islamic Financial Services* (Malezya: Islamic Financial Services Board, Aralık 2009, IFSB-9), 4-15.

14 M. Şerafettin Özsoy, *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş* (İstanbul: Kuveyt Türk Yayınları, 2012), 65.

bir bankacılık sistemidir. Bugün ülkemizde bu prensiplerle faaliyet gösteren bankaların adındaki “Katılım” ibaresi, yapılan işlemlerin kâr ve zarara katılım esaslı üzerine gerçekleştirildiğini ifade etmek için kullanılmaktadır.¹⁵

Dünya genelinde İslami bankacılığa dair ilk girişimler, 1940’ların ortalarında Malezya’da görülmüş ve takip eden zaman içerisinde 1950’lerde Pakistan, 1969 yılında Hindistan, 1963-1967 yıllarında Mit Ghamr Tasarruf Bankası ve 1971 yılında Nasser sosyal Bank ile Mısır’da ortaya çıkmıştır.¹⁶

Ülkemizde, bazı kaynaklarda ilk İslami banka olarak anılan Hacı Âdem Beyzade İbrahim Sipahizade Hamid ve Şürekâsı Adapazarı İslam Ticaret Bankası 1913 yılında kurulmuştur.¹⁷ Diğer bir girişim ise yurtdışında yaşayan vatandaşların döviz birikimlerini ülkeye çekmek amacıyla hükümet girişimleri ile bir devlet bankası olarak 1975 yılında kurulmuş olan Devlet Sanayi İşçi ve Yatırım Bankası (DESİYAB)’dır.¹⁸

Nihayet 1983 yılında, 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Özel Finans Kurumları kurulmasına izin verilmiş ve katılım bankacılığının temelleri atılmıştır. Yıllar içerisinde yapılan çeşitli kanuni düzenlemelerden sonra 2005 yılında 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu kabul edilmiş ve o güne kadar özel finans kurumu adıyla faaliyet gösteren kuruluşlar Katılım Bankası adını almıştır.¹⁹

Katılım bankaları, mevduat bankalarından farklı olarak özel cari hesaplar ve kâra ve zarara katılma hesapları ile fon toplayarak, topladığı bu fonlarla oluşturduğu havuzlardan İslami finans ilkelerine uygun olarak kullandırım yapmak ve kullandırılmaları neticesinde elde edilen geliri müşterileri ile paylaşmak esaslı ile çalışır. Fon toplama ve kullandırım işlemlerini, mudarebe, murabaha, müşareke gibi İslam hukukuna uygun finansal sözleşmelere dayalı olarak gerçekleştirmekte olup geleneksel bankacılıktan ayrıldığı en önemli nokta ise işlemlerin mal veya hizmet alımına yönelik olmasıdır.²⁰

2022 yılsonu verilerine göre bankacılık sektörü içerisindeki payı aktif büyüklüğü açısından %8.3’e ulaşmış olan katılım bankalarının kullandığı fonların büyüklüğü de yaklaşık 680.000.000.000 TL tutarına ulaşmış bulunmaktadır.²¹ Konvansiyonel bankalarla aynı piyasada yer alıp sektördeki payını büyütmeyle yönelik girişimlerde bulunan katılım bankaları, konvansi-

15 *Katılım Bankacılığı, Nedir? Nasıl Çalışır?* (İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, 2017), 2.

16 Mervyn K. Lewis – Latifa M. Algaoud, *Islamic Banking* (İngiltere: Edward Elgar Publishing, 2001), 5.

17 Münir Kutluata, “Sakarya’da Bankacılık ve Türk Ticaret Bankası”, *İstanbul Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 11 (Eylül 2011), 76-77.

18 Şakir Görmüş (ed.), *Yeni Başlayanlar İçin İslami Finans* (İstanbul: Pesa Yayınları, 2018), 94.

19 Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), “Tarihçe” (Erişim 12 Ekim 2023).

20 Özsoy, *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş*, 119.

21 Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), “Veri Peteği” (Erişim 12 Ekim 2023).

yonel bankaların yaşadığı sorunlara benzer sorunlarla mücadele etmektedir. Bu sorunların, finansal sistemin sürdürülebilirliği açısından en riskli olanı, kredilerin geri ödenmemesi sorunudur ve bu sorun katılım bankalarında da kendini göstermekte olup sorunlu krediler olarak adlandırılan ta kipteki alacakların toplam rakamı 2022 yılı itibariyle 9.114.000.000 TL'ye ulaşmıştır.²² Bankacılık sektörünün kronik sorunu haline gelmiş olan sorunlu kredilerin sektöre etkilerini en aza indirmek ve tahsilât ya da tasfiye açısından bir yol gösterici olması bakımından Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından 29 Haziran 2021 tarihinde “Sorunlu Alacak Çözümleme Rehberi” yayınlanmıştır. Bu rehber ile sorunlu kredilerin takibi ve tasfiyesi için belirli zaman kısıtları ve izlenecek çeşitli yollar çizilmiş olup tasfiye yollarından biri olarak sorunlu kredi dosyalarının Varlık Yönetim Şirketleri'ne satışı da zikredilmiştir.

Sorunlu Krediler ve Varlık Yönetim Şirketleri

Sorunlu kredi kavramı, adından da anlaşılacağı üzere kullanılan kredinin geri ödenmesinde sorun yaşanan ve kredi ömrü boyunca yeniden yapılandırma vb. çözümlerle bir şekilde tahsilâtı sağlanmaya çalışılan ya da geri ödemede yaşanan sorunlar neticesinde kredi tahsilinin imkânsız hale gelmesi neticesinde tahsilât ve tasfiyesi için kanun ve yönetmeliklerle belirlenmiş farklı yollar izlenen kredileri ifade etmektedir. Sorunlu krediler, finansal sistemin sağlıklı ve sürdürülebilir olmasının önündeki en büyük engellerden biri olup aynı zamanda bankaların bu sorunlu krediler için kanun ve yönetmeliklerle belirlenmiş oranda karşılık ayırması gerekmektedir. Bu karşılık vb yükümlülükler ise bankaların sermaye yapısının gücünü azaltmaktadır.

Ülkemizde krediler, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından 2016 yılında yayınlanmış olan *Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayırılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte* canlı alacaklar ve donuk alacaklar olarak iki temel başlık altında gruplanmış olup geri ödeme süreçlerinde sorun yaşanmaması ya da varsa gecikmenin durumuna göre bu iki başlığın altında toplamda beş ayrı alt başlık halinde sınıflandırılmıştır.

Bu yönetmeliğe göre, geri ödenmesinde sorun yaşanması beklenmeyen ve teminatlara başvurmaksızın normal yollardan tahsil edilebilmesi beklenen krediler canlı alacaklar başlığı altında birinci grupta yer alan *Standart Nitelikli Krediler* olarak ifade edilmiştir. Canlı alacaklar başlığı altında sınıflandırılmış olan ikinci grup ise *Yakın İzlemedeki Krediler* olup bu kredilerin geri ödemesinde yaşanabilecek gecikmelerin otuz günden fazla olabileceği ancak doksan günü geçmeyeceği ve teminatlara başvurmaksızın tüm kredi borcunun tahsil edileceği öngörülen kredilerdir. Donuk alacaklar başlığı altında ve üçüncü

22 Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), *Yıllık Sektör Yayınları, Katılım Bankaları 2022* (İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2023), 125.

grupta yer alan krediler *Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler* olarak isimlendirilmekte ve bu kredilerin geri ödeme sürecinde gecikmelerin doksan günü aşabileceği ancak yüz seksen günü aşmayacağı ve teminatlara başvurulmadığı durumlarda kredinin tamamının tahsil imkânının sınırlı olacağı öngörülen kredilerdir. Donuk alacaklar başlığı altında yer alan bir başka kredi ise dördüncü grupta yer alan *Tahsili Şüpheli Krediler*dir. Bu kredilerin geri ödemesinde yaşanan gecikme süresinin yüz seksen günü aşıya bile bir yılı aşmayacağı ve teminatlara başvurulmaksızın kredinin tahsilinin sağlanamayacağı öngörülen kredilerdir. Donuk alacaklar başlığı altındaki son kredi ise beşinci gruptaki *Zarar Niteliğindeki Krediler*dir. Bu grup kredilerin tahsilinde yaşanan gecikme süresi bir yılı aşmış olup kredinin herhangi bir şekilde tahsiline imkân bulunmadığının öngörüldüğü kredilerdir.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından 2021 yılında yayınlanmış olan Sorunlu Alacak Çözümleme Rehberi uyarınca bankalar, yukarıda sayılmış olan sorunlu kredilerin çözümü için üç yıllık bir tahsilât stratejisi geliştirilmek ve açık ve şeffaf bir şekilde tahsili ve takibi için operasyonel gereklilikleri yerine getirmek durumundadır. Yeniden yapılandırmanın mümkün olmadığı durumlarda ise tasfiye işlemlerini başlatmalı ve tahsil amacıyla krediye bağlı teminatların kullanılması, yasal süreçlerin başlatılması yahut sorunlu kredi dosyasının varlık yönetim şirketine satışı seçenekleri değerlendirilmelidir.²³

Yönetmelikte, sorunlu kredi dosyalarının kendisine satılabileceği ifade edilen Varlık Yönetim Şirketleri, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nun 143. Maddesinde zikredilmiş olup bankaların ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun alacaklarını satın alabilecek, aldığı bu alacakları yeniden yapılandırabilecek finansal kuruluşlardır. Aynı maddenin devamında varlık yönetim şirketleri, satın aldığı kredi dosyaları kapsamında bulunan teminatların işlenmesi, kiralanması ve kredi borçlularına ilave finansman sağlanması veya sermayelerine iştirak etmesi bakımından yetkili kılınmıştır.

Sorunlu kredilere ait süreçlerin, alacaklısının dışında uzmanlaşmış kurumlarca yönetilmesi fikri, 1930'larda dünyayı etkisi altına alan ekonomik bunalımın etkisi ile Avusturya Ulusal Bankasının önerisi ile ortaya çıkmış ve Avusturya Ulusal Bankası eliyle kurulan bir şirket bankaların sorunlu kredilerini satın almakla vazifelendirilmiştir. Takip eden yıllarda yaşanan benzer ekonomik kriz dönemlerinde Çek Cumhuriyeti, Fransa, Endonezya, Arnavutluk, İsveç, Japonya, Meksika, Amerika Birleşik Devletleri ve İspanya gibi ülkelerde de devlet eliyle benzer kurumlar kurulmuştur.²⁴

23 Sorunlu Alacak Çözümleme Rehberi (SAÇR), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (2021), md. 77.

24 Osman Oy – Hasan Tengiz, *Varlık Yönetim Şirketleri* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2018), 101.

Varlık yönetim şirketleri, ülkemizde ilk olarak 30.01.2002 tarihli 4743 sayılı *Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun* ve bu kanuna dayanarak çıkartılan birtakım yönetmelikler ile uygulama alanı bulmuştur. 2000'li yılların hemen başında yaşanan ekonomik sorunlar ülkemizdeki bankacılık sektörü üzerinde önemli etkilere yol açmış ve 2000 yılı sonunda %11 olan tahsili gecikmiş alacakların kredilere oranı 2001 yılı sonunda %29 seviyesine ulaşmıştır. Bu noktada devreye giren Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devrolan 21 bankanın kredi alacakları ile ilgili aldığı sert tedbirler neticesinde hem bankacılık sektöründe hem de reel sektörde ciddi sorunlar ortaya çıkmıştır. Reel sektörün içine düştüğü finansal krizin aşılması amacıyla finans sektörü ile reel sektörü bir araya getirerek şirketlerin borçlarının yeniden yapılandırılmasına yönelik İstanbul Yaklaşımı ve Anadolu Yaklaşımı adıyla bilinen uygulamaları devreye sokulmuştur. Yukarıda zikredilen 4743 sayılı kanun ile ilk uygulamaları ortaya çıkan Varlık Yönetim Şirketleri bugünkü oluşumu 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile şekillenmiştir.²⁵

2024 yılı itibariyle ülkemizde aktif olarak faaliyet gösteren varlık yönetim şirketi sayısı 25 adettir.²⁶ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu verilerine göre varlık yönetim şirketleri kârlılıklarını her geçen yıl ciddi oranda arttırmaktadır. 2020 yılında 18 şirket bünyesinde 2.150 personel ile gerçekleştirdikleri faaliyetleri neticesinde 292.000.000 TL kâr elde etmiş olan varlık yönetim şirketlerinin sayısı 2021 yılında 21'e yükselirken personel sayısı 2.261 olup yılsonu kârı 858.000.000 TL seviyesine ulaşmıştır. 23 şirket ve 2.324 personel ile faaliyet gösterdikleri 2022 yılsonu itibariyle varlık yönetim şirketlerinin kârı 1.790.000.000 TL tutarına ulaşmıştır.²⁷

Tüm bu kârlılık rakamları, varlık yönetim şirketlerinin bankacılık sektörü ile ne kadar yakın çalıştığı ve sektör için ne kadar önemli olduğunu ortaya koyarken diğer yandan katılım bankalarının varlık yönetim şirketleri ile ilişkileri tartışmaları beraberinde getirmektedir.

Varlık yönetim şirketlerinin faaliyetlerinin büyük çoğunluğu mevduat bankalarından devraldıkları sorunlu alacaklar üzerinden gerçekleşmekte olsa da katılım bankalarının da sorunlu kredilerini zaman zaman varlık yönetim şirketlerine sattıkları görülmektedir. Nitekim geçmiş dönemlerde katılım bankacılığı alanında önemli faaliyetleri bulunan Bank Asya'nın 2014 faaliyet raporunda varlık yönetim şirketlerine satılmış sorunlu kredi rakamlarına yer

25 Oy – Tengiz, *Varlık Yönetim Şirketleri*, 102.

26 Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), "Kuruluş Listesi" (Erişim 12 Ekim 2023).

27 Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), "Varlık Yönetim Şirketleri Verileri" (Erişim 12 Ekim 2023).

verilmiştir. Benzer şekilde Türkiye Finans Katılım Bankası'nın 2021 yılı faaliyet raporunda, Kuveyt Türk Katılım Bankası'nın 2021 yılı faaliyet raporunda ve Albaraka Türk Katılım Bankası'nın 2019 yılı faaliyet raporunda, varlık yönetim şirketlerine satışı gerçekleştirilmiş sorunlu kredilere ait bilgiler yer almaktadır.

Mevduat bankaları açısından sorunlu kredilerin varlık yönetim şirketlerine satılmasında herhangi bir sorun bulunmamasına karşın katılım bankalarının varlık yönetim şirketleri ile olan ilişkileri, İslami finans çerçevesinde alacak satımının fıkhi açıdan değerlendirmesine muhtaçtır. Bu açıdan bakıldığında, varlık yönetim şirketine satılan sorunlu kredi dosyalarının veresiye (nesîe) faizi ve diğer fazlalıkları içeriyor olması ve ayrıca dosyanın satışı hususunda borçlunun rızasının alınmamış olması nedeniyle temelde fıkhen, uygulamada ise İslami finans açısından uygun bulunmamaktadır.²⁸

Seçilmiş Ülkelerden Örnekler

Çalışmanın bu bölümünde, ülkedeki Müslüman nüfusun çokluğu, ülkenin finansal sisteminde İslami finansın payının ülkemizdeki oran ile yakın olması yahut ülkenin finansal sisteminin tamamıyla İslami finans üzerine olması şeklindeki kısıtlara göre İran, Pakistan, Mısır, Endonezya ve Malezya ülkeleri seçilmiş ve bu ülkelerdeki sorunlu krediler ve tasfiye yöntemleri incelenmiştir.

İran

İran'da bankacılık tarihi, 1888 yılında İran İmparatorluk Bankası'nın İngilizler tarafından kurulması ile başlamış olup kısa bir süre sonra Ruslar tarafından kurulmuş olan Rus Kredi ve Kalkınma Bankası faaliyete başlamıştır. İlk İran devlet bankası olan ve günümüzde Bank Sepah adı ile faaliyetlerine devam eden Pahlavi Ghoshoon bankası 1925 yılında kurulmuştur. 1928 yılında ise, 1931-1960 yılları arasında hem devlet ticari bankası hem de merkez bankası görevlerini yürütmüş olan ve günümüzde de faaliyetlerine devam etmekte olan Bank Melli İran kurulmuştur.²⁹

İran'da devrim öncesi sıkı bir şekilde denetlenen ve Şah'ın önemsedığı sektörlerle kaynak sağlamaya odaklanmış olan bankacılık ve finans sektörü İslam Devrimi sonrasında köklü bir dönüşüm sürecine girmiştir. Ülkede İslami finansın da başlangıcı sayılabilecek bu devrim ve izleyen süreçte çıkarılan kanunlarla ülkedeki tüm banka ve sigorta kuruluşları devletleştirilmiş ve

28 Batuhan Buğra Akartepe, *Alacak Satımı Uygulamaları ve Analizi: Varlık Yönetim Şirketi Örneği* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 75.

29 Asian Bankers Association (ABA), "ABA Position Papers on Experience on Iran in Islamic Banking" (Erişim 03 Kasım 2023).

36 banka ve 16 tasarruf şirketinden oluşan bankacılık sistemi, mecburi birleşmeler neticesinde dokuz farklı banka yapısı içerisinde toplanmıştır.³⁰ Günümüzde İran bankacılık ve finans sisteminde, devlet sermayeli ticari bankalar, devlet sermayeli ihtisas bankaları, özel sermayeli bankalar, karz-ı hasen bankaları, iki-uluslu bankalar ve banka dışı kredi kuruluşları olmak üzere altı farklı türde toplam 36 adet kuruluş faaliyet göstermektedir.³¹

Günümüzde İran'da finansal sistem, devrim sonrası İran İslam Cumhuriyetinin Merkez Bankası olarak 1960 yılında kurulmuş olan "BANK MARKAZI JOMHOURI ISLAMI IRAN" tarafından yönetilmektedir. İran'da gerçekleştirilen İslam devrimi sonrasında bankacılık ve finans alanındaki kanunlar, devrimin ilkelerini yansıtacak şekilde güncellenmiş ve 1979 tarihli Bankaların İdaresi ve Bankaların Kamulaştırılması Kanunlarına uyumlu olarak 1983 tarihinde Faizsiz Bankacılık kanunu yürürlüğe girmiştir.³²

İran Merkez Bankası'nın denetim ve koordinasyonunda yürüyen İran finans sisteminde sektörlere göre kullanılabilir kredilere karşılık olarak talep edilebilecek ve vadeli mevduatlara verilebilecek kâr oranları için tavan uygulaması mevcuttur.³³ Bu uygulama, hem finansal kaynakları ülkenin kalkınması bakımından doğru kaynaklara yönlendirmek hem de mevduat sahiplerini yüksek gelir vadeden finansal kurumların batması nedeniyle oluşabilecek sorunlardan uzak tutmak için kullanılmaktadır.

Ancak tüm bu uygulama ve denetimlere rağmen İran'daki finansal sistemin en büyük bileşeni olan bankacılık sektörü ikili yapıdan kurtulamamıştır. Bir tarafını nizami bankaların oluşturduğu bu yapının diğer tarafında gayrinizami finans ve kredi kurumları yer almakta ve bir şekilde halkı yüksek gelir vaadi ile manipüle ederek mevduatları kendilerine çekmekte bankacılık sektörünün yaklaşık %25'ini teşkil etmektedirler.³⁴ Temelini yardımlaşma amacıyla kurulan borç sandıklarının oluşturduğu banka dışı finansal kuruluşların zamanla kredi veren ve halka kâr payı dağıtan kuruluşlara dönüşmesi ve vaat edilen yüksek getirilerin ödenmesi bir yana, mevduatların anaparalarının bile ödenmemesi söz konusu olmuştur. Neticesinde, bu kurumların müşterisi olan üç milyon mevduat sahibinin 3,6 Milyar USD tutarına ulaşan alacağı sebebiyle 2017 yılında halk hareketleri başlamıştır.³⁵

30 T.C. Tahran Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği (TBTM), *İran Bankacılık Sistemi, INSTEX ve NIMA Raporu*, (2019), 1.

31 Central Bank of Iran (CBI), "Bank Supervision: Banks and Credit Institutions" (Erişim 04 Kasım 2023).

32 Central Bank of Iran (CBI), "About Bank: General Information" (Erişim 04 Kasım 2023).

33 Central Bank of Iran (CBI), "Monetary Policy: Banking Profit Rates" (Erişim 04 Kasım 2023).

34 İran Araştırmaları Merkezi (İRAM), "İran'da Paramızı İsteriz Protestoları" (Erişim 04 Kasım 2023).

35 Anadolu Ajansı (AA), "İran'daki Protestolarda Kredi ve Finans Kurumları Mağdurlarının Etkisi" (Erişim 5 Kasım 2023).

İran bankacılık sisteminde varlıklar, ülkemizdeki gibi sınıflandırmaya tabidir. Buna göre, varlıklar kalitelerine göre *Cari*, *Gecikmiş*, *Vadesi Geçmiş* ve *Şüpheli olmak* üzere dört sınıfa ayrılmakla birlikte kaliteyi etkileyen unsurlar zaman, müşterinin finansal durumu ve ilgili endüstri ya da faaliyet kolu olmak üzere üçe ayrılmıştır. Gecikme süresi sıfır gün ile iki ay arasında olan krediler *Cari* olarak ifade edilmiş olup geleceği parlak ve ürün ve hizmetlerin istikrarlı olduğu bir sektörde yer alan müşterinin finansal durum analizi neticesinde ödemede sorun yaşanmayacağı düşünülmektedir. Geri ödemede yaşanan gecikme süresinin iki ay ile altı ay arasında değiştiği krediler *Gecikmiş* olarak ifade edilmekte olup nispeten istikrarlı bir yapıya ve sınırlı büyüme imkânına sahip sektörde yer alan müşterinin gecikmede sorunlar yaşayabileceğine dair sinyaller alınmaktadır. Gecikme süresi altı aydan uzun ancak on sekiz aydan kısa olan krediler *Vadesi Geçmiş* olarak ifade edilmektedir. Büyümesi sınırlı ve durgun bir piyasada faaliyet gösteren müşterinin yükümlülüklerini yerine getiremeyeceği düşünülür. Kredideki gecikme süresinin on sekiz ayı aştığı ve müşterinin ödeme adına herhangi bir şey yapmadığı krediler *Şüpheli* olarak sınıflandırılmaktadır.³⁶

İran Merkez Bankası tarafından 2011 yılı 12. ayında yayınlanmış olan Bankacılık Sisteminin Para, Kredi ve Denetim Politikaları yönetmeliği ile gecikmiş krediler konusunda, kredi kuruluşlarının müşterilerinin gecikmelerine yansıtıkları gecikme cezasını kredi kâr oranından düşerek kalan kısım için terkin etmelerine imkân sağlamaktadır. Yani müşteriye yansıtılan gecikme cezasının kredi kâr oranını aşan kısmını almamak konusunda kredi kuruluşu özgür bırakılmış ancak bu uygulamayı, müşterinin yapılandırma sonrası tüm borcu ödemek suretiyle kapatması şartına bağlamıştır.³⁷

İran Merkez Bankası tarafından yayınlanmış olan yıllık rapora göre 2020 yılı itibarıyla takipteki kredilerin toplam kredilere oranı, kamu ticari bankalarında %5,3, kamu ihtisas bankalarında %13,4 ve özel bankalarda ise %8,5 olarak gerçekleşmiştir.³⁸ Kamu ticari bankaların kamu ihtisas bankalarından daha düşük takip oranı göze çarparken, özel bankaların takipteki krediler oranı rakamlarında çok farklı değerler görülmektedir. Örneğin 2020 yılı verilerine göre Khavarmianeh Bankası takipteki kredi oranı %1,29 iken Sarmayeh Bankası takipteki krediler oranı %91,1 olarak gerçekleşmiştir.³⁹

36 Guideline for Asset Classification of Credit Institutions (GACCI), Central Bank of Iran (2006), md. 2.1-2.2-2.3-2.4.

37 Monetary, Credit and Supervisory Policies of the Banking System (MCSPBS), Central Bank of Iran (2011), 12, md.14.

38 Central Bank of Iran (CBI), *Annual Review for 1398 (2019/20)* (Tehran: Central Bank of The Islamic Republic of Iran, 2022), 27.

39 Mohammad Hashem Botshekan vd., "Global Economic Policy Uncertainty and Non-Performing Loans in Iranian Banks: Dynamic Correlation Using the DCC-GARCH Approach", *Journal of Money and Economy* 16/2 (Haziran 2021), 200.

İran bankacılık sisteminde, tahsil edilemeyen kredi alacaklarının takibini yapan bir kuruluş olmadığı gibi ülkedeki faizsiz bankacılık uygulamalarında dikkate alınan içtihatlarla uyumlu bir ekonomik çözüm de bulunmamaktadır ve gecikmedeki kredilere para cezası uygulanması da İran İslam Devriminin gerçekleştiği günden bugüne tartışılan bir konudur.⁴⁰ Örneğin, kullanılan kredi borçlusunun iflası, krediyi geri ödeyememe konusunda haklı bir gerekçe olarak görülmekte olup bu durumda bankanın kredi borcunu yönetim onayı ile tahsil edilemez olarak kabul etmesi ve borcun silinmesi söz konusudur.⁴¹

Pakistan

Pakistan'ın İslami bir kimlik ile yeniden yapılanması sürecinin mimarı ve ülkenin kurucusu olan Muhammed Ali Cinnah'ın, Pakistan Devlet Bankası açılışında sarf ettiği şu sözler, ülkenin İslami finansal bir sistem arayışındaki kararlılığını ortaya koymaktadır: "Araştırma kuruluşunuzun İslami sosyal ve ekonomik yaşam anlayışıyla uyumlu bankacılık uygulamalarının geliştirilmesi konusundaki çalışmalarını dikkatle izleyeceğim".⁴²

Pakistan'ın milli bankacılık serüveni, 14 Ağustos 1947'de İngiliz yönetiminden bağımsızlığını kazanan ülkenin 1 Temmuz 1948'de merkez bankası faaliyetlerini gerçekleştirecek olan Pakistan Devlet Bankası'nın kurulması ile başlamıştır. 1956 tarihli Pakistan Devlet Bankası Yasası ile ülkede finansal kurumların ve bankaların kurulması teşvik edilmiş ancak bu durum, çeşitli nedenlerle finansal sektörde sağlıklı rekabet ve hukuk dışı uygulamalara yol açmış olup yapılan reformlarla iyileşme sağlanmaya çalışılmıştır. 1974 yılına gelindiğinde ise ülkedeki tüm bankalar kamulaştırılmıştır. 1956 yılında kabul edilen anayasaya göre faize dayalı işlemlerin bankacılık sisteminden süratle çıkarılması gerekliliği nedeniyle bankaların kamulaştırılmasını takip eden 1979-1992 yılları arasında Pakistan hükümetince bankacılık sektörü ve finansal piyasalar için faizsiz ürünlerle ilgili girişimleri söz konusu olmuş ve 1990'lı yıllarda hükümet tarafından özel bankacılık teşvik edilmiş olup ülkede bankacılık sektörünün gelişimi ve rekabet ortamı sağlanmıştır.⁴³

2000 yılına gelindiğinde Pakistan'da ikili bankacılık sistemine geçiş süreci başlamış ve önceki yıllardaki keskin dönüşümler neticesinde yaşanan sorun-

40 Farhad Nili, "Iran – Islamic Banking and Finance", *The Islamic Finance Handbook: A Practitioner's Guide to the Global Markets*, ed. Sasika Thiagaraja vd. (Singapur: Wiley, 2014), 191.

41 Guideline for Asset Classification of Credit Institutions (GACCI), Central Bank of Iran (2006), md. 2 – 7.

42 Muhammad Bilal Zafar – Ahmad Azam Sulaiman, "Islamic Banking in Pakistan: Emergence, Growth and Prospects", *Growth and Emerging Prospects of International Islamic Banking*, ed. Abdul Rafay (Amerika: IGI Global, Haziran 2020), 62.

43 Ashfaq Ahmad vd., "Banking Developments in Pakistan: A Journey from Conventional to Islamic Banking", *European Journal of Social Sciences* 17/1 (2010), 12-14.

ların benzeri sorunlarla karşılaşmamak adına kademeli bir geçiş stratejisi benimsenmiştir. Buna göre, özel sektörde tam teşekküllü İslami bankaların açılmasına izin verilmesi, geleneksel bankalara İslami bankacılık iştirakleri kurma izni verilmesi ve mevcut konvansiyonel bankalara bağımsız İslami bankacılık şubeleri ya da İslami bankacılık pencereleri açma izni verilmesi kararlaştırılmıştır. 2002 yılında ilk İslami banka lisansını alan Meezan Bank ile birlikte ülkede özel sektör için İslami bankacılığın önü açılmıştır.⁴⁴

Pakistan hükümetince, İslami finansın gelişimi adına stratejik planlar oluşturulmakta ve beş yıllık süreleri kapsayacak şekilde yayınlanmaktadır. 2021-2025 yıllarını kapsayacak şekilde hazırlanmış ve 2021 yılı Nisan ayında yayınlanmış olan üçüncü İslami Bankacılık Sektörü Stratejik Planı çerçevesinde, bankacılık sektörü içerisindeki payı % 17,3 olan İslami Bankacılık sektörünü %30 pay seviyesine çıkartma hedefi ortaya konmuştur.⁴⁵

Pakistan İslami bankacılık piyasası 2022 yılsonu itibarıyla, beşi tam teşekküllü İslami banka ve on yedisi İslami bankacılık şubesine sahip konvansiyonel bankadan oluşmaktadır ve İslami bankacılığın toplam bankacılık sektörü içerisindeki payı aktif büyüklük bakımından %20,2 iken mevduat toplamı bakımından %22 olarak gerçekleşmiştir.⁴⁶

Pakistan bankacılık sektöründe sorunlu kredilerin sınıflandırılması ve bu konuda alınacak aksiyonlar hususunda Pakistan Devlet Bankası tarafından yayınlanan ihtiyati düzenlemeler rehber görevi görmektedir. Gecikme gün sayılarına göre, sırasıyla *özellikle bahsedilen diğer varlıklar, standart altı, şüpheli* ve *zarar* olmak üzere dört başlıkta sınıflandırılan gecikmiş krediler için ayrılacak karşılık tutarları, kullanılan işletme profiline ve kullanıldığı sektöre göre değişmektedir.⁴⁷ Rehberde belirtildiği şekliyle gecikme gün sayılarına göre kredi sınıflandırması ve işletme profili ve finansmanın kullanıldığı alanına göre ayrılacak karşılık oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

44 Zafar – Sulaiman, "Islamic Banking in Pakistan", 64.

45 State Bank of Pakistan (SBP), *Strategik Plan for Islamic Banking Industry 2021-2025* (Pakistan: State Bank of Pakistan, 2021), 8.

46 State Bank of Pakistan (SBP), *Islamic Banking Bulletin* (Pakistan: State Bank of Pakistan, 2022), 1.

47 World Bank Group (WBG), *Diagnostik Assessment Report: Non-Performing Loan Market Assessment in Pakistan* (Washington: International Finance Corporation, 2022), 55-56.

Tablo 1: Gecikme Gün Sayısına Göre Kredi Sınıflandırması ve Ayrılacak Karşılık Tablosu

İhtiyati Düzenleme/ Gecikme Gün Sayısı	90 Günden Fazla	180 Günden Fazla	365 Günden Fazla	548 Günden Fazla	730 Günden Fazla
Kurumsal ve Ticari Şirket Finansmanları	Standart Altı %25 Karşılık	Şüpheli %50 Karşılık	Zarar %100 Karşılık		
Küçük İşletme Finansmanları (50 kişiye kadar çalışan ve 150 Milyon PKR Ciro)	Özellikle Bah- sedilen Diğer Varlıklar %10 Karşılık	Standart Altı %25 Karşılık	Şüpheli %50 Karşılık	Zarar %100 Karşılık	
OBİ İşletme Finansmanları (51-250 çalışan ve 150-180 Milyon PKR Ciro)	Standart Altı %25 Karşılık	Şüpheli %50 Karşılık	Zarar %100 Karşılık		
Altyapı Proje Finansmanları	Özellikle Bah- sedilen Diğer Varlıklar %0 Karşılık	Standart Altı %25 Karşılık	Şüpheli %50 Karşılık		Zarar %100 Karşılık
Tarımsal Finansmanlar	Özellikle Bah- sedilen Diğer Varlıklar %0 Karşılık		Standart Altı %20 Karşılık	Şüpheli %50 Karşılık	Zarar %100 Karşılık
Kredi Kartları		Zarar %100 Karşılık			

Kaynak: World Bank Group (WBG), Diagnostik Assessment Report: Non-Performing Loan Market Assessment in Pakistan, 2022, 193. (Erişim: 15 Kasım 2023)

Pakistan bankacılık sisteminde sorunlu kredilerin yeniden yapılandırılmasında, alacaklı banka ya da finans kuruluşu ile müşterinin uzlaşması durumunda “mark-up” ya da “buy back” şeklinde isimlendirilen sözleşmeler kullanılmaktadır. Buna göre müşteri ile finansal kuruluş arasında fiziksel olarak satışı gerçekleşmeyen, kurgusal bir malın müşteri tarafından finansal kuruluşa satışı ve bedelinin müşteriye ödenmesi sonrası kurgusal bir geri satış ile müşterinin vadeli olarak borçlandırılması söz konusudur. Bu satıştan meydana gelen bedel müşteriye ödenerek gecikmeler kapatılır ya da müşteriye ödenmeksizin doğrudan gecikmeler kapatılmaktadır. Kurumsal müşteriler ile yapılandırma sürecinde ise Yüksek Mahkeme tarafından atanacak bir iflas memuru liderliğinde şirketin tasfiyesi yoluna gidilir yahut borçlu şirket ile

alacaklı finans kurumunun yeni bir ödeme planı oluşturarak anlaşması durumunda bu ödeme planının yine Yüksek Mahkeme ve Pakistan Menkul Kıymet ve Borsa Komisyonu tarafından onaylanması gerekmektedir.⁴⁸

Bununla birlikte Pakistan’da, ülkemizdeki varlık yönetim şirketlerine benzer yapılar mevcut olup sorunlu kredilerin menkul kıymetleştirilmesi ve bu şirketlere devri mümkündür.

Kurumsal Yeniden Yapılandırma Şirketleri olarak isimlendirilen bu yapıların kuruluş ve çalışma esasları, 2016 tarihli Kurumsal Yeniden Yapılandırma Şirketleri Kanunu ile tespit edilmiş olup ilgili şirketlerin tescil ve lisanslama işlemleri Pakistan Menkul Kıymet ve Borsa Komisyonu tarafından gerçekleştirilmektedir.⁴⁹ Pakistan Devlet Bankası tarafından yayınlanmış olan kılavuza göre, sorunlu alacakların bu şirketlere satışı ancak tüm risk ve getirileri ile tam ve geri dönülemez bir satış olarak gerçekleştirilmeli ve satış sonrası sorunlu krediler finansal kurum ya da bankanın mali tablolarından düşülmelidir.⁵⁰ Bankalar ve finansal kuruluşlar, devri gerçekleştirilen sorunlu kredilerin satışı karşılığında kurumsal yeniden yapılandırma şirketlerinden nakit ya da tahvil benzeri vadeli ödeme araçlarını da kabul edebilmektedir.⁵¹

Pakistan hükümeti tarafından 22 Eylül 2000 tarihinde yayınlanmış olan yönetmelik ile Kurumsal ve Sınâi Yeniden Yapılandırma Kurumu kurulmuştur. Kuruluş amacı, çeşitli bankaların ve finans kurumlarının sorunlu kredilerini ve diğer bazı varlıklarını devir almak, rehabilite etmek, yönetmek ve elden çıkarmak, kamu yararını gözeterek zor durumdaki işletmelere ve sektörlere destek vermek ve ulusal çapta bir finansal iyileşme sağlayabilmek için gerekli yönetmelikleri ve hükümleri ortaya koymaktır.⁵² Pakistan maliye bakanının başkanlık edeceği yönetim kurulunda çeşitli devlet görevlileri ve bürokratların yanı sıra özel sektör bankalarından en az dört en fazla sekiz kişinin de yer alması şart koşulmuştur.⁵³

Bankaların Pakistan hükümetinin kontrolünde olduğu dönemde devlet eliyle kurulmuş olan yeniden yapılandırma kuruluşuna alternatif olarak 2016 yılında, yönetiminde Pakistan’ın en büyük on özel sektör bankasının yöneticileri ile alanında deneyimli üç bağımsız yöneticinin yer aldığı Pakistan Kurumsal Yeniden Yapılandırma Şirketi kurulmuştur.⁵⁴

48 WBG, *Diagnostik Assessment Report: Non-Performing Loan Market Assessment in Pakistan*, 106-107.

49 Guidelines - Transfer and Assignment of Non-Performing Assets to the Corporate Restructuring Companies (GTANACRC), State Bank of Pakistan (2020), md.1.

50 GTANACRC, md. 4.

51 GTANACRC, md. 5.

52 The Corporate and Industrial Restructuring Corporation Ordinance (CIRCO), Pakistan Ministry of Law and Justice, (2000), 4.

53 CIRCO, md. 6.

54 Pakistan Corporate Restructuring Company Limited (PCRCL), “Home”, (Erişim 22 Kasım 2023).

Pakistan’da, sorunlu kredilerin tahsilâtında aracılık edebilecek yeniden yapılandırma ve kurtarma şirketlerinin sayısı ve yaygınlığı azdır. Sorunlu kredilerle ilgili olarak genellikle bireysel krediler ve kredi kartı dosyaları ile ilgilenmektedirler. Kurumsal ve ticari firmalara ait sorunlu krediler konusunda ise çok daha sınırlı şekilde rol almaktadırlar. Bu alanda geniş bir hizmet altyapısının varlığından söz etmek mümkün değildir. Pakistan’daki hukuki süreçler, özellikle borçluların zaman aşımı ve karşı dava haklarını gereksizce kullanabilmesi, tapu kayıtlarının özensiz tutulması ve hatta bazen tahrif edilmiş belgelerin varlığı nedeniyle sorunlu kredilerin çözümü genellikle uzun zaman ve yüksek maliyetlere yol açmaktadır.⁵⁵

Mısır

Mısır’da İslami finansın tarihi, 1963 yılında kurulmuş olan ve İslami finansın başarılı bir sistem olabileceğini göstermiş olan Mit Ghamr Tasarruf Bankası ile başlamış ve 1974 yılında Faisal İslami Bankası’nın kuruluşu ile İslami finansla dair işaretler daha da güçlenmiştir. Ancak 1981 yılında ülkenin eski cumhurbaşkanı Enver Sedat’ın öldürülmesi neticesinde ülkede yükselen İslam karşıtlığı, ülkedeki otoritelerin İslami finans ile ilgili girişim ve düzenlemeler yapmasına engel olmuştur. Ülkede İslami finansın tekrar yapılaşabilmesi, 2000’li yılların başlarına kadar beklemek zorunda kalmış ve İslami bankacılığın tüm bankacılık sektörü içerisindeki payı 2009 yılında %3-4 seviyesine ulaşabilmiştir. Muhammed Mursi’nin Cumhurbaşkanlığı döneminde İslami finansla olan ilgi tekrar canlanmış ve bu dönemde tüm bankacılık sektörünü de yeniden yapılandıracak gelişmelerin planlandığı resmî açıklamalar ile teyit edilmiş ve 2013 yılında ülkenin ilk sukuk yasası çıkarılmış ancak Mursi’nin iktidardan indirilmesi ile İslami finansın ülkedeki gelişimi bir kez daha sekteye uğramıştır.⁵⁶

Mısır’da bankacılık sistemi, 1958 yılında kurulmuş olan Mısır Merkez Bankası tarafından kontrol edilmektedir. Mısır Merkez Bankası, para politikasının geliştirilmesi ve uygulanması, ülke rezervlerinin yönetimi, ödeme sistemleri ve iç ve dış borç işlemleri gibi klasik merkez bankası faaliyetlerini yürütenin⁵⁷ yanı sıra Bankacılık Dairesi Başkanlığı isimli bölümü tarafından ülkede faaliyet gösteren bankaların lisans, faaliyet, düzenleme ve denetleme işlemlerini de yürütmektedir.⁵⁸

55 WBG, *Diagnostic Assessment Report: Non-Performing Loan Market Assessment in Pakistan*, 113-114.

56 Walid S. Hegazy - Hussein M. Azmy, “Egypt – The Islamic Finance Industry’s Growth, Challenges and Framework”, *The Islamic Finance Handbook: A Practitioner’s Guide to the Global Markets*, ed. Sasika Thiagaraja vd. (Singapur: Wiley, 2014), 121.

57 Central Bank of Egypt (CBE), “About CBE” (Erişim 08 Ocak 2024).

58 Central Bank of Egypt (CBE), “Financial Stability, Licensing” (Erişim 08 Ocak 2024).

Mısır Merkez Bankası'nın kurulduğu 1958 yılında kurulmuş ve halen faaliyetlerine devam eden üç banka daha bulunmakla birlikte günümüzde faaliyetlerine devam eden bankaların büyük çoğunluğunun 1975 – 1982 yılları arasında olduğu görülmektedir.⁵⁹ 2022 Aralık ayı itibariyle ülkede faaliyet gösteren banka sayısı 37'dir.⁶⁰

1970'lerde açık kapı politikası ile gelişme kaydetmeye başlayan Mısır bankacılık sektörünün denetim ve düzenlemelerinin belirgin hale getirilmesi amacıyla 1975 yılında tüm bankaların faaliyetlerini, niteliklerini ve şeklini tanımlayan bir bankacılık kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre üç tip banka tanımlanmıştır. Bunlar, mevduat kabul eden ve çeşitli işlemler için finansman sağlayan Ticari Bankalar, yeni işletmelerin teşvik edilmesi ve sabit varlık yatırımlarının finansmanı gibi orta ve uzun vadeli faaliyetleri yürüten ama aynı zamanda mevduat kabul edebilen ve dış ticaret işlemlerini de finanse edebilen İşletme ve Yatırım Bankaları, vadesiz mevduat kabul edebilen ve belirli bir ekonomik faaliyet alanına hizmet edecek şekilde faaliyet gösteren Uzmanlaşmış Bankalardır. Sahiplik bakımından değerlendirildiğinde ise kamu, özel veya ortak girişim ya da yabancı sermayeli olarak sınıflandırmak mümkündür. Tüm ihtisas bankaları devlete aittir ve gayrimenkul, tarımsal ve endüstriyel kalkınmayı desteklemek amacıyla uzun vadeli finansman sağlama görevini üstlenmişlerdir.⁶¹

Mısır finansal sisteminde krediler gecikme durumlarına göre üç kategoriye ayrılmakta olup sorunlu krediler için bankalar tarafından ayrılması gereken karşılık oranları da kredilerin gecikme sürelerine göre değişiklik göstermektedir. Buna göre, faiz ve anapara geri ödemelerinin üç aydan daha uzun süre gecikmesi durumunda bu kredi *standart altı borç* olarak nitelendirilmekte ve %20 oranında karşılık ayrılması gerekmektedir. Geri ödemesi altı aydan daha uzun süre gecikmiş olan krediler *şüpheli borç* olarak nitelendirilir ve ayrılması gereken karşılık oranı %50 seviyesine çıkar. Borcun ödenmesi ile ilgili gecikmenin 1 yılı aşması durumunda ise bu kredi *kötü borç* olarak sınıflandırılır ve bu krediye karşılık olarak ayrılacak tutar %100 olarak belirlenmiştir. Gecikme sürecine girmiş ve yukarıdaki sınıflandırmalara tabi tutulmuş krediler için faiz tahakkuku askıya alınır ve bu detay bankanın mali tablolarında belirtilir.⁶²

Bankaların finansal yaşamlarını daha sağlam bir şekilde sürdürebilmelerinin yanı sıra ülkenin genel anlamdaki finansal düzeninin de bozulmasını en-

59 Central Bank of Egypt (CBE), "Financial Stability, Licensing, Banks List" (Erişim 08 Ocak 2024).

60 Statista, "Financial Institutions" (Erişim 08 Ocak 2024).

61 Alaa El-Shazly, "Incentive-Based Regulations and Bank Restructuring in Egypt", *Topics in Middle Eastern and African Economies* 3 (September 2001), 2.

62 El-Shazly, "Incentive-Based Regulations and Bank Restructuring in Egypt", 6.

gellemek adına alınan bu tedbirlerin süreç içerisinde faydalı olduğu gözlemlenmiş ve 1996 yılında %14,7 olan takipteki kredilerin toplam krediler içerisindeki payı 1996 yılında %11,7 seviyesine gerilemiştir.⁶³ Mısır Merkez Bankası tarafından sıkı şekilde uygulanan tedbirler ve karşılıklar yönetimi sayesinde sorunlu kredilerin toplam krediler içerisindeki payı yıllar geçtikçe önemli ölçüde azalmıştır. 2022 yılı Aralık ayı itibariyle takipteki kredilerin toplam kredilere oranı %3,4 olarak gerçekleşmiş olup ayrılan karşılıkların sorunlu kredileri kapsama oranı ise 2022 yılı Aralık ayı itibariyle %91,6 seviyesine ulaşmıştır.⁶⁴

Mısır Merkez Bankası tarafından 14 Aralık 2021 tarihinde yayınlanmış olan genelge ile sorunlu bankaların kredi vermeden önce müşterilerini çok taraflı bir değerlendirmeden geçirmeleri ve kredi komitelerini yetkin kişilerden oluşturmaları gerekliliği vurgulanır. Kredisi gecikmeye giren ve yönetmeliklerde belirtilen sorunlu kredi sınıflandırmasına dâhil olan müşteriler için, ilgili sorunlu kredi sınıflandırmasından çıkmasına yardımcı olmak üzere kredisinin yeniden yapılandırılması tavsiye edilir. Tüm çabalara rağmen müşterinin ödeme düzensizliği neticesinde ilgili kredilerin, sorunlu kredi sınıflandırmalarından birine dâhil olması durumunda ise bankanın öncelikle varsa krediye bağlanmış ve hızlıca nakde dönecek teminatları kullanarak krediyi tahsil etmesi beklenir. Teminatların kullanılması sonrası kredi borcunun devam etmesi yahut krediye bağlı herhangi bir teminat bulunmaması durumunda ise bankaların hukuk müşavirliklerince ilgili müşteriler hakkında gerekli takibin titizlikle yapılması beklenir. Tüm bu yapılandırma, teminatların nakde döndürülmesi ve kanuni takip süreçlerinin üç yılı aşması durumunda banka yönetim kurulu kararı ile ilgili kredi borcunun silinmesi söz konusu olacaktır.⁶⁵

Endonezya

Endonezya, bağımsızlığını ilan ettiği 1945 yılına kadar ülkedeki bankacılık faaliyetleri Hollanda şirketleri tarafından yürütülmüştür. 1951 yılında, egemenliğin en belirgin göstergesi olarak bağımsız bir merkez bankası kurulması çabaları sonucu Hollanda'nın Endonezya üzerindeki finansal hâkimiyeti için faaliyet gösteren De Javache Bank millileştirilmiş ve nihayet 1 Temmuz 1953 tarihinde, Bank Indonesia, merkez bankası olarak resmen kurulmuş ve faaliyet alanı ve yetkileri genişletilmiştir. 1963 yılında, tüm devlet bankalarını Bank Negara Indonesia adıyla tek banka çatısı altında birleştirilmiştir. 1968

63 El-Shazly, "Incentive-Based Regulations and Bank Restructuring in Egypt", 6-7.

64 Central Bank of Egypt (CBE), *Economic Review Volume 63 No:2 2022/2023* (Egypt: Central Bank of Egypt, 2023), 6.

65 Circular Dated 14 December 2021 Regarding NPLs Write-off Framework (NPLWoF), Central Bank of Egypt (2021), md. 1-4.

yılında Bank Indonesia'nın ticari krediler verme yetkileri sonlandırılmış ancak kalkınma öncelikli faaliyetleri ve merkez bankası faaliyetlerini sürdürmesi onaylanmıştır. Aynı dönemde, daha önce tek çatı altında toplanmış olan kamu bankaları da ayrı bağımsız bankalar olarak tekrar kurulmuştur. 2011 yılına kadar bankacılık sektöründeki düzenleme ve denetim faaliyetlerini de yürüten Bank Indonesia'nın bu görevi, 2011 yılında bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve denetlenmesi amacıyla kurulan Endonezya Finansal Hizmetler Otoritesi isimli kuruma devredilmiştir.⁶⁶

Endonezya bankacılık sisteminde kurumlar genellikle ticari ve kırsal bankalar olarak sınıflandırılmaktadır. Bu iki banka türünün arasındaki en önemli ayrım, ticari bankaların doğrudan ulusal ödeme sistemlerine bağlı olması ve tüm bankacılık operasyonlarını gerçekleştirme yetkisine sahip olmasıdır. Kırsal bankalar ise doğrudan ödeme sistemlerine bağlı olmamakla birlikte bankacılık alanında sınırlı faaliyet yetkilerine sahiptir. Operasyonel açıdan bakıldığında ise Endonezya bankaları şeriatı dayalı ve şeriat dışı ticari bankalar olarak sınıflandırılmaktadır.⁶⁷

En yoğun Müslüman nüfusa ev sahipliği yapan ülkede İslami bankacılığın başlangıcı, 1992 yılında Bank Muamalat Indonesia'nın kurulması ile gerçekleşmiştir.⁶⁸ Ülkede İslami finansın gelişimi ve finansal katılım artırılması adına Bank Indonesia tarafından 2002 yılında "Endonezya'da İslami Bankacılığın Gelişim Politikası" adıyla bir yol haritası ortaya konmuş ve yine 2008 yılında altı maddelik "İslami Bankacılık Pazarının Geliştirilmesine Yönelik Büyük Strateji" belgesi ile atılacak somut adımlar belirlenmiştir.⁶⁹ Aynı yıl içerisinde, kuruluşu, üyeleri, görev çerçevesi ve yetkileri Bank Indonesia tarafından belirlenen ve ülkedeki İslami bankaların faaliyetleri hakkında fetva verme yetkisi bulunan İslami Bankacılık Komitesi kurulmuştur.⁷⁰

Endonezya bankacılık sisteminde 2022 yılı sonu itibariyle 106 ticari banka ve 1.441 kırsal banka faaliyet göstermektedir. Sayıları bakımından oldukça fazla olan kırsal bankaların bankacılık sistemindeki sınırlı yetkileri dolayısıyla bankacılık sektöründeki toplam fonlardan aldıkları pay yaklaşık olarak %1,5 seviyesinde olup kalan %98,5'lik kısım ticari bankalara aittir.⁷¹ Operasyonel yetkileri bakımından bakıldığında, ülkede ticari bankalar sınıfında bulunan 13 İslami banka ve yine konvansiyonel bankacılık yapan ticari bankaların İslami bankacılık işlemleri yapan İslami İş Birimleri, yani İslami banka-

66 Bank Indonesia (BI), "History of Bank Indonesia" (Erişim 11 Ocak 2024).

67 Bank Indonesia (BI), "Banking Overview" (Erişim 11 Ocak 2024).

68 State Bank of Pakistan (SBP), *Islamic Banking Bulletin September 2019* (Pakistan: State Bank of Pakistan, 2019), 8.

69 Otoritas Jasa Keuangan (OJK), "About Sharia" (Erişim 11 Ocak 2024).

70 Sharia Banking Committee, (SBC), Bank Indonesia (2008), No. 10/32/PBI/2008, md. 4-5.

71 Otoritas Jasa Keuangan (OJK), *Indonesia Banking Statistic Januari 2023* (Mart 2023), 11.

çılık penceresi bulunan 20 adet ticari banka bulunmaktadır. Şeriata uygun faaliyet gösteren bu banka ve pencerelerin toplam bankacılık içerisindeki payı 2022 yılı sonu itibariyle %7 seviyesindedir. Bu %7'lik payın yaklaşık %4,2'lik kısmı direkt olarak İslami bankacılık faaliyeti gösteren bankalara ait olup diğer %2,3'lük pay ise İslami bankacılık penceresi hizmeti veren ticari bankalara aittir. Bununla birlikte ülkedeki 1.441 kırsal bankanın da 167 tanesi İslami Kırsal Banka olarak faaliyet göstermektedir.⁷²

Kırsal bankaların ülkenin bankacılık sektöründen aldıkları küçük paya karşın takipteki kredileri bakımından ticari bankalardan daha yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. 2022 yılsonu itibariyle kırsal bankaların takipteki kredilerinin toplam kredilerine oranı %7,89 olarak gerçekleşmiştir.⁷³ Buna karşılık bankacılık sektöründe büyük payına rağmen ticari bankaların takipteki kredilerinin toplam kredilerine oranı 2022 Aralık ayı itibariyle %2,44 olarak gerçekleşmiştir.⁷⁴ İslami bankalar açısından bakıldığında ticari bankalar içerisinde yer alan İslami bankaların takipteki kredilerinin toplam kredilerine oranı %2,35 iken İslami pencere hizmeti veren ticari bankaların takipteki kredilerinin toplam kredilerine oranı %2,23 olarak gerçekleşmiştir.⁷⁵ Bununla birlikte kırsal İslami bankaların takipteki kredilerinin toplam kredilerine oranı ise %6,46 seviyesindedir.⁷⁶

Endonezya bankacılık sisteminde, şariat prensiplerine göre faaliyet gösteren İslami bankalar ve İslami bankacılık penceresi hizmeti veren ticari bankalar için sorunlu kredilerin sınıflandırılması *Cari, Özel Not Altında, Standart Altı, Şüpheli ve Zarar* olarak beş başlık altında tanımlanmaktadır.⁷⁷

Endonezya'da sorunlu kredilere dair süreçler, Bank Indonesia tarafından 27 Şubat 2004 kurulan "PT Perusahaan Pengelola Asset (Persero)" isimli ulusal varlık yönetim şirketi tarafından yönetilmektedir.⁷⁸ PPA, daha önce benzer görevi yerine getirmek üzere kurulmuş olan Indonesian Bank Restructuring Agency- IBRA tarafından yönetilmekte olan süreçleri devralmıştır. PPA'nın kuruluşundan sonra yapının etkinliğinin ve sermaye gücünün artırılması amacıyla bazı kamu iktisadi teşebbüslerinin yönetimi de kendisine devredilmiştir.⁷⁹ PPA, bankaların sorunlu kredilerini yönetme görevinin yanında Endonezya kamu iktisadi teşebbüslerinin sürdürülebilirliğine katkı

72 Otoritas Jasa Keuangan (OJK), *Sharia Banking Statistic Januari 2023* (Mart 2023), 16.

73 OJK, *Indonesia Banking Statistic Januari 2023*, 110.

74 Bank Indonesia (BI), *Indonesia Financial System Statistic Period March 2023* (Mart 2023).

75 OJK, *Sharia Banking Statistic Januari 2023* (Mart 2023), 14, 15.

76 OJK, *Sharia Banking Statistic Januari 2023* (Mart 2023), 112.

77 The Quality Rating of Assets of Commercial Banks Conducting Business Based on Sharia Principles, (QRACBCBSP), Bank Indonesia (2006), No. 8/21/PBI/2006, md. 9/2.

78 PT Perusahaan Pengelola Asset (PPA), "Public Information Available at Any Time" (Erişim 11 Ocak 2024).

79 PT Perusahaan Pengelola Asset (PPA), "Milestone" (Erişim 11 Ocak 2024).

sağlamak amacıyla danışmanlık ve özel durum fonu olarak adlandırılan fonlarıyla sermaye desteği de sağlamakla görevlendirilmiştir.⁸⁰ PPA, bankaların takipteki alacakları konusunda yasal, financial ve operasyonel açılardan durum değerlendirmesi sonrası varlıkları devralarak bunları menkul kıymetleştirmekte ve ikincil piyasalarda yatırımcılara sunmaktadır. Bu yolla sağladığı finansman ile de bankalara krediler için ödemeler yapmaktadır.⁸¹

Malezya

Malezya bankacılık tarihi, 1880'lerin sonuna doğru bölgedeki İngiliz ticaret topluluklarının bölgedeki faaliyetleri neticesinde kurulmuş olan ve bugün HSBC Bank olarak bilinen bankanın bölge ofisi olarak 1867 yılında Penang bölgesinde açılmış olan Ticaret Bankası ile başlamış olup 1875 yılında bugün Standard Chartered olarak devam eden Chartered Bank ve 1884 yılında Hong Kong Bank'ın kurulu ile devam etmiştir. Devam eden süreç içerisinde farklı banka şubeleri faaliyete geçmiş olmakla birlikte o dönemde banka ya da şube olarak faaliyet gösteren yerler genellikle küçük bir oda ve bir kasa dairesinden ibaretti. Yıllar içerisinde bölge ticaretinin gelişimi ile bankacılık da gelişmiş ve teknolojik gelişmelere ayak uyduran modern kuruluşlar haline gelmişlerdir.⁸²

Bugün Malezya bankacılık sisteminin merkezinde 26 Ocak 1959 yılında kurulmuş olan Bank Negara Malaysia (Malezya Merkez Bankası) bulunmaktadır. Ülkedeki tüm finansal sistemi, hem kendi otoritesi altında hem de gerekli görülen alanlarda kurulmasına iştirak ettiği çeşitli denetleyici ve düzenleyici kurumlar aracılığı ile Malezya Merkez Bankası'nın kontrolü altındadır.⁸³

Ülkede İslami finansın tarihi ise 1983 yılında, İslami Bankacılık Kanununun yürürlüğe girmesi ve Bank İslam Malaysia Berhad'ın kurulması ile başlamıştır. Ülkede İslami finans piyasasına ilişkin kurumların kurulması ve İslami finansın liberalleşmesi ile İslami bankacılık sektörü hızlı bir gelişim göstermiştir.⁸⁴ Malezya'da İslami finansın gelişimi ve sağlamaştırılması hususunda atılan adımlardan biri de Şeri Danışma Konseyi'nin kurulmasıdır. Mayıs 1997 tarihinde, Malezya Merkez Bankası bünyesinde kurulmuş olan konseyin aldığı kararlar, ülkede faaliyet gösteren İslami finans kurumları için re-

80 PT Perusahaan Pengelola Asset (PPA), "Three Pillars of PPA" (Erişim 11 Ocak 2024).

81 PT Perusahaan Pengelola Asset (PPA), "Banking Non-Performing Loan (NPL) Management" (Erişim 11 Ocak 2024).

82 The Association of Banks in Malaysia (ABM), "History of the Banking Industry in Malaysia" (Erişim 11 Ocak 2024).

83 Bank Negara Malaysia (BNM), "Introduction" (Erişim 15 Ocak 2024).

84 State Bank of Pakistan (SBP), *Islamic Banking Bulletin October-December 2021* (Pakistan: State Bank of Pakistan, 2022), 9.

ferans niteliği taşımaktadır. Ayrıca İslami finans kurumlarının ürün yapılandırılmasında ve finansal faaliyetlerinin tüm süreçlerinde baştan sona şer'î hükümlere uygunluğu sağlamak için gerekli yönlendirmeleri yapmaktadır.⁸⁵ Harici Şer'î düzenlemelerin yanı sıra, Malezya Merkez Bankası tarafından bankalarda Şer'î uyumluluğun denetlenmesi görevini yerine getirmek üzere bir banka personelinin görevlendirilmesini isteyebilir⁸⁶ ya da kendisi denetlenecek kurum dışından bir personeli bu konuda görevlendirilebilmektedir.⁸⁷

Malezya bankacılık sisteminde aktif olarak faaliyet gösteren 17 İslami banka, 10 yatırım bankası ve 26 ticari banka bulunmaktadır.⁸⁸ İslami bankaların varlıkları bakımından toplam bankacılık sektörü içerisindeki payı 2022 yılı sonu itibariyle yaklaşık %31 seviyesindedir.⁸⁹ Dijital bankalar ve banka dışı finansal kurumların da dâhil olduğu Malezya finans sisteminde, bankalar açısından sorunlu kredilerin toplam krediler içerisindeki oranı 2022 yılı sonu itibariyle %1,7 seviyesindedir.⁹⁰

Malezya finansal sistemindeki sorunlu krediler, 1998 – 2005 yılları arasında Malezya hükümeti tarafından kurulmuş ve Danaharta olarak bilinen ulusal varlık yönetim şirketi tarafından yönetilmiştir. Malezya ekonomisinin yıllık ortalama %9 seviyesinde bir büyüme ortaya koyduğu 1988-1996 yıllarının sonunda patlak veren Asya Finansal krizi nedeniyle, o güne kadar %2,2 olan takipteki krediler oranı 1998 yılı Ağustos ayında %11,4'e çıkmıştır. Durumu tersine çevirmek için Malezya hükümetince hayata geçirilen Ulusal Ekonomik İyileşme Plan kapsamında 1998 yılı Mayıs ayında, ülkenin finansal sistemindeki sorunlu kredileri yönetmesi ve kuruluşlara finansal destek sağlaması amacıyla ulusal varlık yönetim şirketi olarak Pengurusan Danaharta Nasional Berhad (Danaharta)'nın kuruluşu ilan edildi. Hemen sonrasında, sürecin işleyişini sağlamlaştırmak adına Ağustos 1998 tarihinde Kurumsal Yeniden Yapılandırma Konseyi kuruldu. Danaharta, sadece bankaların sorunlu kredilerini almakla kalmadı aynı zamanda sermaye bakımından güçsüz durumda olan bankaların sermaye açısından güçlü bankalarla birleşmesini sağladı. Süreç, Danaharta'nın sorunlu kredilerinden en yüksek geri dönüşü sağlayabileceği şekilde sürdürülmeye çalışıldı. Sorunlu krediler bankalardan alındı, iyileştirme, yeniden yapılandırma, teminatların değerlendirilmesi, özel yönetim dahil tüm seçeneklerin değerlendirildiği sürecin sonunda alacaklar tahsil edilemediyse ilgili varlıkların açık ihale yoluyla satışı söz konusu

85 Bank Negara Malaysia (BNM), "Sharia Advisory Council" (Erişim 15 Ocak 2024).

86 Islamic Financial Services Act 2013 (IFSA), Bank Negara Malaysia, (2013), Act 759, md. 37.

87 IFSA, md. 38.

88 Bank Negara Malaysia (BNM), "FSP Directory" (Erişim 15 Ocak 2024).

89 Islamic Financial Services Board (IFSB), *Islamic Financial Services Industry Stability Report 2023* (Malezya: Islamic Financial Services Board, 2023), 23.

90 Bank Negara Malaysia (BNM), *Monthly Highlights & Statistics in December 2022* (31 Ocak 2023).

oldu. Yabancı borçlar için ise direk ihale ile satış yolu tercih edildi.⁹¹ 1998 yılından 2005 yılına kadar başarılı bir şekilde faaliyet gösteren Danaharta'nın 31 Aralık 2005 yılında kapatılması sonrasında bu görev Malezya Maliye Bakanlığı tarafından kurulan Prokhas Sdn Bhd şirketine devredilmiştir. Varlık sebebi sorunlu kredilerin yönetimi olan Danaharta'nın yerine kurulmuş olan Prokhas, Danaharta'dan daha geniş kapsamlı bir şekilde görev yapmakta ve danışmanlık hizmeti de vermektedir.⁹² Sorunlu kredilerin çözümü ve finansal danışmanlık süreçlerini başarılı bir şekilde yürütebilmesi amacıyla Prokhas bünyesinde bireysel ve kurumsal finansman desteği ve danışmanlık konularında uzmanlaşmış ile finansal kaynak yaratma konularında uzmanlaşmış Syarikat Jaminan Kredit Perumahan Berhad, Syarikat Jaminan Pembiayaan Perniagaan Dana Infra Nasional Berhad gibi finansal kurumlar yer almaktadır.⁹³

Malezya finansal sisteminde sorunlu kredilerin varlık yönetim şirketlerine ya da Malezya Merkez Bankası tarafından uygun görülen üçüncü taraflara satışı konusunda söz konusu olan iki önemli husus, sorunlu kredilerin satışının yapıldığı kurumların yerli sermaye girişimleri olması yani yabancı ortaklık payı söz konusu ise en fazla %49 oranında olması ve satış işleminin geri dönülemez biçimde gerçekleştirilmesidir.⁹⁴

Sonuç ve Öneriler

İncelenen ülkelerdeki İslami bankacılığın ülkenin toplam bankacılık sektörü içerisindeki payı bakımından baktığımızda İran %100, Malezya %31, Pakistan %20, Endonezya %7 ve Mısır %4,5 şeklinde sıralanmaktadır.⁹⁵ İran'ın tüm bankacılık sisteminin İslami bankacılık üzerine kurulu olması ülkedeki yönetim rejiminden kaynaklanmaktadır. Diğer ülkelerde ise genellikle ikili sistem olarak ifade edilen hem İslami bankacılık hem de konvansiyonel bankacılık sistemi görülmektedir. Hatta konvansiyonel bankaların İslami bankacılık hizmeti verdiği pencere bankacılık modelinin de uygulandığı görülmektedir.

İncelenen ülkelerde kredilerin, sorunlu kredi kapsamında değerlendirilebilmesi için birbirinden farklı gecikme gün sayıları ve hatta sektör temelli ayrımların bulunduğunu görülmektedir. Ayrıca sorunlu krediler için ayrılacak karşılık miktarlarının da yine ülkeden ülkeye, gecikme gün sayısı ve hatta finansmanın kullandırıldığı sektöre göre de değişiklik gösterdiği görülmüştür.

91 Mallory Dreyer, "Malaysia: Pengurusan Danaharta Nasional Berhad", *The Journal of Financial Crises* 3/2 (Haziran 2021), 454-458.

92 Prokhas, "Prokhas: An Overview" (Erişim 17 Ocak 2024).

93 Prokhas, "Links" (Erişim 17 Ocak 2024).

94 Guidelines on the Disposal/Purchase of Non-Performing Loans by Banking Institutions (GDPNPL), Bank Negara Malaysia (2005), 135.

95 (IFSB), *Islamic Financial Services Industry Stability Report 2023*, 23.

Diğer yandan, küresel anlamda İslami bankacılıktaki sorunlu kredilerin toplam krediler içerisindeki payının 2022 yılı için ortalama %2,5 olduğu⁹⁶ değerlendirildiğinde incelenen ülkelerin, İran dışında bu ortalama değerden çok uzak olmadığı da görülmüştür.

İncelenen ülkelerin sorunlu kredileri çözümleme ve tasfiye yöntemlerine bakıldığında İran'ın en katı kuralları işlettiği söylenebilir. İran'da geciken krediler için yapılandırma uygulamaları var olmakla birlikte tüm hukuki süreçlerin sonunda borcun tahsil edilememesi durumunda borcun silinmesi söz konusu olabilmektedir. Mısır'daki uygulamada, sorunlu kredilerin tahsili için yapılandırma süreçleri söz konusu iken önemli bir detay ise sorunlu krediler için kanuni takibe geçildikten sonraki süreçte krediler için gecikmeye dair herhangi bir fazlalık tahakkuk ettirilmemesidir. Bununla birlikte kredinin tahsili için tüm süreçler değerlendirildikten sonra tahsilât gerçekleştirilemişse bankanın borcu silmesi söz konusudur. Pakistan, Endonezya ve Malezya'da ise sorunlu kredilerin yönetimi süreçlerinde ülkemizdeki varlık yönetim şirketlerine benzer yapıların görev aldığı görülmüştür. Sorunlu kredilerin yapılandırılması dahil tüm hukuki süreçler sonunda tahsil edilemediği durumda sorunlu kredi dosyalarının varlık yönetim şirketlerine devredildiği bir işleyiş söz konusudur.

Ülkemiz bankacılık sektöründe sorunlu kredilerin toplam krediler içerisindeki payına bakıldığında incelenen ülkelerin tamamından daha düşük bir seviyede olduğu görülmektedir.⁹⁷ Dolayısıyla ülkemizdeki sorunlu kredi yönetim süreçlerinin etkin ve verimli şekilde sürdürüldüğü söylenebilir. Ancak, konunun İslami değerleri esas alan bankacılık faaliyetleri olduğu düşünülür ve borçluların da herhangi bir sebeple gelir akışı bozulmuş ve ödeme düzeni sektöre uğramış kişiler ya da kuruluşlar olduğu değerlendirildiğinde konuya finansal bakış açısından ve rakamlardan ziyade biraz daha insani ve İslami bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiği düşünülebilir.

Netice itibarıyla ülkemizdeki katılım bankalarının, konvansiyonel bankalar ile aynı kanun ve yönetmeliklere tabi olması nedeniyle, sorunlu kredilerin tasfiyesi noktasında varlık yönetim şirketlerine satışı uygulamasının dışında herhangi bir alternatifi bulunmamaktadır. Bu uygulamaların da İslam hukuku bakımından uygun bulunmadığına dair çalışmalar literatürde yerini almışken⁹⁸ en azından katılım bankaları için, geciken kredilerin takibe geçilmesi sonrası üzerine gecikme cezası yahut kâr payı ilavesine devam edilmesinin durdurulması ve borçluların gerçek anlamda gelir kaybına uğradığının tespit edildiği durumlarda ödemelerin belirli bir süre herhangi bir fazlalık tahakkuk

96 (IFSB), *Islamic Financial Services Industry Stability Report 2023*, 38.

97 (IFSB), *Islamic Financial Services Industry Stability Report 2023*, 38.

98 Akartepe, *Alacak Satımı Uygulamaları ve Analizi: Varlık Yönetim Şirketi Örneği*, 66.

ettirilmeden durdurulması ve hatta borçtan feragat edilmesi noktasına yaklaşabilecek bir bakış açısına sahip kanun ve düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç olduğu aşikârdır.

Kaynakça

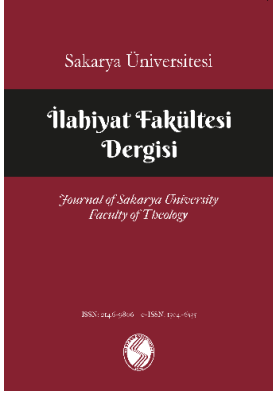
- AA, Anadolu Ajansı. "İran'daki Protestolarda Kredi ve Finans Kurumları Mağdurlarının Etkisi". Erişim 5 Kasım 2023. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/-irandaki-protestolarda-kredi-ve-finans-kurumlari-magdurlarinin-etkisi/1021395>
- ABA, Asian Bankers Association. "ABA Position Papers on Experience on Iran in Islamic Banking". Erişim 03 Kasım 2023. https://www.aba.org.tw/advocacy_1/aba-position-papers-on-experience-of-iran-in-islamic-banking/
- ABM, The Association of Banks in Malaysia, "History of the Banking Industry in Malaysia". Erişim 15 Ocak 2024. <https://www.abm.org.my/archives/history-of-the-banking-industry-in-malaysia/>
- Ahmad, Ashfaq vd. "Banking Developments in Pakistan: A Journey from Conventional to Islamic Banking", *European Journal of Social Sciences* 17/1 (Ekim 2010), 12-17. https://www.researchgate.net/publication/264167383_Banking_Developments_in_Pakistan_A_Journey_from_Conventional_Banking_to_Islamic_Banking
- Akartepe, Batuhan Buğra. *Alacak Satımı Uygulamaları ve Analizi: Varlık Yönetim Şirketi Örneği*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Alrifai, Tariq. *İslami Finans ve Yeni Finansal Sistem*. İstanbul: Buzdağı Yayınevi, 2017.
- Azdiken, Emine Merve. *Varlık Yönetim Şirketlerinin Dünya Ülkelerindeki Uygulamalarından Örnekler ve Türkiye'deki Varlık Yönetim Şirketlerinin Gelişimine Yönelik Politika Önerileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- BDDK, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. "Kuruluş Listesi". Erişim 12 Ekim 2023. <https://www.bddk.org.tr/Kurulus/Liste/82>
- BDDK, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. "Varlık Yönetim Şirketleri Verileri". Erişim 12 Ekim 2023. <https://www.bddk.org.tr/BultenAylikBdmk/tr/Gosterm/VYS>
- BI, Bank Indonesia. "Banking Overview". Erişim 11 Ocak 2024. <https://ojk.go.id/en/kanal/perbankan/ikhtisar-perbankan/Pages/Lembaga-Perbankan.aspx>
- BI, Bank Indonesia. "History of Bank Indonesia". Erişim 11 Ocak 2024. <https://www.bi.go.id/en/tentang-bi/sejarah-bi/Default.aspx>
- BI, Bank Indonesia, *Indonesia Financial System Statistic Period March 2023*. Endonezya: Otoritas Jasa Keuangan, 2023. https://www.bi.go.id/en/statistik/ekonomi-keuangan/sski/Pages/SSKI_Maret_2023.aspx
- BNM, Bank Negara Malaysia, "FSP Directory". Erişim 15 Ocak 2024. <https://www.bnm.gov.my/regulations/fsp-directory>
- BNM, Bank Negara Malaysia, "Introduction". Erişim 15 Ocak 2024. <https://www.bnm.gov.my/introduction>
- BNM, Bank Negara Malaysia. *Monthly Highlights & Statistics in December 2022* (31 Ocak 2023). https://www.bnm.gov.my/documents/20124/9622731/i_en.pdf

- BNM, Bank Negara Malaysia, "Sharia Advisory Council". Erişim 15 Ocak 2024. <https://www.bnm.gov.my/shariah-advisory-council>
- Botshekan, Mohammad Hashem vd. "Global Economic Policy Uncertainty and Non-Performing Loans in Iranian Banks: Dynamic Correlation Using the DCC-GARCH Approach". *Journal of Money and Economy* 16/2 (Haziran 2021), 200.
- CBE, Central Bank of Egypt. "About CBE". Erişim 08 Ocak 2024. <https://www.cbe.org.eg/en/about-cbe>
- CBE, Central Bank of Egypt. *Economic Review Volume 63 No:2 2022/2023*. Mısır: Central Bank of Egypt, 2023. <https://www.cbe.org.eg/-/media/project/cbe/listing/research/volumes/2022-2023/volume-63-no,-d,-2-en.pdf>
- CBE, Central Bank of Egypt. "Financial Stability, Licensing". Erişim 08 Ocak 2024. <https://www.cbe.org.eg/en/financial-stability/licensing>
- CBE, Central Bank of Egypt. "Financial Stability, Licensing, Banks List". Erişim 08 Ocak 2024. <https://www.cbe.org.eg/-/media/project/cbe/page-content/rich-text/financial-stability/english/eheadoffices-eng.pdf>
- CBI, Central Bank of Iran. "About Bank: General Information". Erişim 04 Kasım 2023. <https://www.cbi.ir/page/GeneralInformation.aspx>
- CBI, Central Bank of Iran. *Annual Review for 1398 (2019/20)*. Tehran: Central Bank of The Islamic Republic of Iran, 2022. https://cbi.ir/simplelist/AnnualReview_en.aspx
- CBI, Central Bank of Iran. "Bank Supervision: Banks and Credit Institutions". Erişim 04 Kasım 2023. <https://www.cbi.ir/simplelist/1462.aspx>
- CBI, Central Bank of Iran. "Monetary Policy: Banking Profit Rates". Erişim 04 Kasım 2023. <https://www.cbi.ir/simplelist/1493.aspx>
- CIRCO, The Corporate and Industrial Restructuring Corporation Ordinance Pakistan: Pakistan Ministry of Law and Justice, (2000). Erişim 17 Aralık 2023. <https://pakistancode.gov.pk/pdf/files/administrator/bdcd7d3e7e218ad92ac90d69dee703a.pdf>
- Dağlı, Ümit. *Türkiye'deki Varlık Yönetim Şirketlerinin İşleyişi ve Dünyadaki Örnekleri ile Karşılaştırılması*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Demir, Ferdi. *Varlık Yönetim Şirketlerinin Kâr Yönetimi Uygulamalarına İlişkin Bir Analiz*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.
- Dreyer, Mallory. "Malaysia: Pengurusan Danaharta Nasional Berhad". *The Journal of Financial Crises* 3/2 (Haziran 2021), 454-458. <https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID=379066111124123013021016094119095070033020028081008086064084113091098064030093112093126032033060045039030116116086031097065016111006059059074126027092077069025097093000035015103096005116074076103093066006023122078097111107018120064021000116108070067082&EXT=pdf&INDEX=TRUE>
- El-Gamal, Mahmoud A. *Islamic Finance, Law, Economics and Practice*. New York: Cambridge University Press, 2010. <https://www.iefpedia.com/english/wp-content/uploads/2009/12/Islamin-Finance-Low-Economics-practice.pdf>
- El-Shazly, Alaa. "Incentive-Based Regulations and Bank Restructuring in Egypt". *Topics in Middle Eastern and African Economies* 3 (September 2001). <https://meea-sites.luc.edu/volume3/elsahzly.pdf>

- Eren Sümer, "Sukukun Aslına Uygun Gelişimi ve Proje Finansmanında Kullanılması için Öneriler". *Katılım Bankacılığında Yeni Yaklaşımlar* 71. İstanbul: TKBB Yayınları, 2018. <https://tkbb.org.tr/Documents/tkbb-yayinlari-97/Katilim-Finansmaninda-Yeni-Yaklasimlar.pdf>
- GACCI, Guideline for Asset Classification of Credit Institutions. Central Bank of Iran, 2006. Erişim 15 Aralık 2023. <https://www.cbi.ir/simplelist/1463.aspx>
- GDPNPL, Guidelines on the Disposal/Purchase of Non-Performing Loans by Banking Institutions. Malezya: Bank Negara Malaysia, 2005. Erişim 17 Ocak 2024. <https://www.bnm.gov.my/documents/20124/830659/cp05.pdf>
- Görmüş, Şakir (ed.). *Yeni Başlayanlar İçin İslami Finans*. İstanbul: Pesa Yayınları, Şubat 2018. <https://www.pesa.org.tr/single-post/2018/03/04/yeni-b%C5%9Flayanlar-i%CC%87%C3%A7in-i%CC%87slami-finans>
- GTANACRC, Guidelines - Transfer and Assignment of Non-Performing Assets to the Corporate Restructuring Companies. State Bank of Pakistan, 2020. Erişim 17 Aralık 2023. <https://www.sbp.org.pk/bprd/2020/C3-Annex-A.pdf>
- Hegazy, Walid S. - Azmy, Hussein M. "Egypt – The Islamic Finance Industry's Growth, Challenges and Framework". *The Islamic Finance Handbook: A Practitioner's Guide to the Global Markets*. ed. Sasika Thiagaraja vd. 121-128. Singapur: Wiley, 2014.
- IFSA, Islamic Financial Services Act 2013 Act 759. Malezya: Bank Negara Malaysia, 2013. Erişim 15 Ocak 2024. <https://www.bnm.gov.my/documents/20124///8102422b-e6dd-d149-8db0-e3637e89ed5c>
- IFSB, Islamic Financial Services Board. *Guiding Principles on Conduct of Bussiness for Institutions Offering Islamic Financial Services*. Malezya: Islamic Financial Services Board, Aralık 2009, IFSB-9. <https://www.ifsb.org/published.php>
- IFSB, Islamic Financial Services Board. *Islamic Financial Services Industry Stability Report 2023*. Malezya: Islamic Financial Services Board, 2023. https://www.ifsb.org/wp-content/uploads/2023/10/Islamic-Financial-Services-Industry-Stability-Report-2023_En.pdf
- İRAM, İram Araştırmaları Merkezi. "İran'da Paramızı İstiyoruz Protestoları". Erişim 04 Kasım 2023. <https://iramcenter.org/iranda-paramizi-isteriz-protestolari-926>
- Kartal, Mustafa Tevfik – Demir, Cüneyt Hakan. "Türkiye'de Katılım Bankacılığında Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerine Satışı Üzerine Bir İnceleme ve Yöntem Önerileri". *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi* 3/1 (Temmuz 2017), 89-115. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/328596>
- Katılım Bankacılığı, Nedir? Nasıl Çalışır?*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, 2017. <https://tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TKBB-Katilim-Bankaciligi-Nedir-Brosur.pdf>
- Kaya, Çınar. *Bankacılık Sektöründe Varlık Yönetim Şirketleri*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Kutluata, Münir. "Sakarya'da Bankacılık ve Türk Ticaret Bankası". *İstanbul Sosyoloji Konferansları Dergisi* 11 (Eylül 2011), 55-106.
- Lewis, Mervyn K. – Algaoud, Latifa M. *Islamic Banking*. İngiltere: Edward Elgar Publishing, 2001. <https://www.elgaronline.com/monochap/185898808X.00008.xml>
- MCSPBS, Monetary, Credit and Supervisory Policies of the Banking System. Central Bank of Iran, 2011. Erişim 15 Aralık 2023. <https://www.cbi.ir/simplelist/1467.aspx>

- Nili, Farhad. "Iran – Islamic Banking and Finance". *The Islamic Finance Handbook: A Practitioner's Guide to the Global Markets*. ed. Sasika Thiagaraja vd. 175-211. Singapur: Wiley, 2014. https://www.researchgate.net/publication/265794582_The_Islamic_Finance_Handbook_A_Practitioner%27s_Guide_to_the_Global_Markets
- NPLWoF, Circular Dated 14 December 2021 Regarding NPLs Write-off Framework. Mısır: Central Bank of Egypt, 14 Aralık 2021. Erişim 09 Ocak 2024. https://www.cbe.org.eg/-/media/project/cbe/listing/circulars/dec/14-decembe_9_en.pdf
- OJK, Otoritas Jasa Keuangan, "About Sharia". Erişim 11 Ocak 2024. <https://ojk.go.id/en/kanal/syariah/tentang-syariah/Pages/Perbankan-Syariah.aspx>
- OJK, Otoritas Jasa Keuangan. *Indonesia Banking Statistic Januari 2023*. Endonezya: Otoritas Jasa Keuangan, 2023. <https://ojk.go.id/en/kanal/perbankan/data-dan-statistik/statistik-perbankan-indonesia/Documents/Pages/Indonesia-Banking-Statistic--January-2023/INDONESIA%20BANKING%20STATISTIC%20-%20JANUARY%202023.pdf>
- OJK, Otoritas Jasa Keuangan. *Sharia Banking Statistic Januari 2023*. Endonezya: Otoritas Jasa Keuangan, 2023. <https://www.ojk.go.id/id/kanal/syariah/data-dan-statistik/statistik-perbankan-syariah/Documents/Pages/Statistik-Perbankan-Syariah--Januari-2023/STATISTIK%20PERBANKAN%20SYARIAH%20-%20JANUARI%202023.pdf>
- Oy, Osman – Tengiz, Hasan. *Varlık Yönetim Şirketleri*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2018.
- Özsoy, M. Şerafettin. *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş*. İstanbul: Kuveyt Türk Yayınları, 2012.
- PCRCL, Pakistan Corporate Restructuring Company Limited. "Home". Erişim 22 Kasım 2023. <https://pcrcl.com.pk/>
- PPA, PT Perusahaan Pengelola Asset, "Banking Non-Performing Loan (NPL) Management". Erişim 11 Ocak 2024. <https://www.ptppa.com/banking-non-performing-loan-npl-management/>
- PPA, PT Perusahaan Pengelola Asset, "Milestone". Erişim 11 Ocak 2024. <https://www.ptppa.com/milestone/>
- PPA, PT Perusahaan Pengelola Asset, "Public Information Available at Any Time". Erişim 11 Ocak 2024. <https://www.ptppa.com/information-on-the-companys-establishment-and-capital/>
- PPA, PT Perusahaan Pengelola Asset, "Three Pillars of PPA". Erişim 11 Ocak 2024. <https://www.ptppa.com/three-pillars-of-ppa/>
- Prokhas, "Links". Erişim 17 Ocak 2024. <https://www.prokhas.com.my/index.php/links>
- Prokhas, "Prokhas: An Overview". Erişim 17 Ocak 2024. <https://www.prokhas.com.my/index.php/corporate/about-prokhas>
- QRACBCBSP, The Quality Rating of Assets of Commercial Banks Conducting Business Based on Sharia Principles. Endonezya: Bank Indonesia, 2006. Erişim 11 Ocak 2024. https://ojk.go.id/en/kanal/perbankan/regulasi/regulasi-perbankan-syariah/Documents/pbi082106_eng_1392826383.pdf
- SAÇR, Sorunlu Alacak Çözümleme Rehberi. Türkiye: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2021. Erişim 12 Ekim 2023. <https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/Do-kumanGetir/1040>

- SBC, Sharia Banking Committee. Endonezya: Bank Indonesia, 2008. Erişim 11 Ocak 2024. https://www.ojk.go.id/Files/201402/pbi103208_eng_1392227707.pdf
- SBP, State Bank of Pakistan. *Islamic Banking Bulletin October-December 2021*. Pakistan: State Bank of Pakistan, 2022. <https://www.sbp.org.pk/ibd/Bulletin/2021/Dec.pdf>
- SBP, State Bank of Pakistan, *Islamic Banking Bulletin September 2019*. Pakistan: State Bank of Pakistan, 2019. <https://www.sbp.org.pk/ibd/bulletin/2019/Sep.pdf>
- SBP, State Bank of Pakistan. *Islamic Banking Bulletin*. Pakistan: State Bank of Pakistan, 2022. <https://www.sbp.org.pk/ibd/bulletin/2022/Dec.pdf>
- SBP, State Bank of Pakistan. *Strategik Plan for Islamic Banking Industry 2021-2025*. Pakistan: State Bank of Pakistan, 2021. <https://www.sbp.org.pk/departments/pdf/StrategicPlanPDF/Strategic-Plan-2021-25.pdf>
- Selimler, Hüseyin. *Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerince Tasfiyesi, Seçilmiş Ülkeler ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006.
- Statista, "Financial Institutions". Erişim 08 Ocak 2024. <https://www.statista.com/statistics/1375306/number-registered-banks-south-africa/#:~:text=As%20of%20December%202022%2C%20Egypt,banks%20operating%20within%20its%20border.>
- Şakar, Birgül. *Banka Yapılandırma Sürecinde Varlık Yönetim Şirketleri Seçilmiş Ülkeler ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004.
- TBTM, T.C. Tahran Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, *İran Bankacılık Sistemi, INSTEX ve NIMA Raporu*. 2019. [https://ticaret.gov.tr/data/5ee20f8213b876e308cc14f3/iran%20instex%20nima%20bankac%4%B1%4%B1%20raporu%20\(02122019\).pdf](https://ticaret.gov.tr/data/5ee20f8213b876e308cc14f3/iran%20instex%20nima%20bankac%4%B1%4%B1%20raporu%20(02122019).pdf)
- TKBB, Türkiye Katılım Bankaları Birliği. "Tarihçe". Erişim 12 Ekim 2023. <https://tkbb.org.tr/sayfa/detay/hakkimizda/tarihce-856934>
- TKBB, Türkiye Katılım Bankaları Birliği. "Veri Peteği". Erişim 12 Ekim 2023. <https://veripetegi.tkbb.org.tr/?tr>
- TKBB, Türkiye Katılım Bankaları Birliği. *Katılım Bankaları 2022*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2023. <https://yonetim.tkbb.org.tr/upload/Kat%4%B1%4%B1m%20Bankalar%4%B1%202022.pdf>
- WBG, World Bank Group. *Diagnostic Assessment Report: Non-Performing Loan Market Assessment in Pakistan*. Washington: International Finance Corporation, 2022. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099926308092291374/pdf/IDU0e8902d2b08e72043dd0a87b0060326ec4081.pdf>
- Yanpar, Atilla. *İslami Finans, İlkeler, Araçlar ve Kurumlar*. İstanbul: Scala Yayıncılık, 2. Basım, 2015.
- Yeşin, Mert. *Dünyada ve Türkiye'de Varlık Yönetim Şirketleri*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Finans Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Zafar, Muhammad Bilal – Sulaiman, Ahmad Azam. "Islamic Banking in Pakistan: Emergence, Growth and Prospects". *Growth and Emerging Prospects of International Islamic Banking*. ed. Abdul Rafay. 61-77. Amerika: IGI Global, Haziran 2020. https://www.researchgate.net/publication/339243495_Islamic_Banking_in_Pakistan_Emergence_Growth_and_Prospects

Katılım Bankacılığında Sorunlu Krediler, Varlık Yönetim Şirketleri ile İlişkileri ve Seçilmiş Ülke Örnekleri

Cemil Balkanlı

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İslam Ekonomisi ve Finansı

cemil.balkanli1@ogr.sakarya.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-9034-6894>

Araştırma Notu Bilgi Formu

Yazar(lar)ın Katkısı

Makale tek yazarlıdır.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar

Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, kâr amacı gütmeyen veya özel sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası

“Katılım Bankacılığında Sorunlu Krediler, Varlık Yönetim Şirketleri ile İlişkileri ve Seçilmiş Ülke Örnekleri” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel etik ve alıntı kurallarına uyulmuş olup toplanan veriler üzerinde hiçbir tahrifat yapılmamıştır. Herhangi bir etik ihlalle karşılaşılması durumunda *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*'nin yükümlülüğü olmayıp tüm sorumluluk yazara aittir.